

LONDÝNSKÉ VYDÁNÍ

DeLaRue

Logo tiskárny De La Rue

Složité a dosud ne zcela objasněný příběh tzv. Londýnské emise československých známek z roku 1945, které byly vytištěny v britské tiskárně De La Rue pro exilovou československou vládu ukazuje, že za touto emisí nestála jen technická práce tiskařů, ale také spletitá síť úředníků, politiků a obchodníků, jejichž vztahy se po válce proměnily v osobní i politické konflikty.

Příběh

JUDr. Antonín Tichý, vysoký úředník ministerstva hospodářské obnovy československé exilové vlády, dostal od ministra **Huberta Ripky** úkol vyřešit finanční otázky kolem výroby známek. Když se ukázalo, že výroba a doprava známek do Československa bude velmi drahá, Tichý navrhl část nákladu legálně prodávat sběratelům, aby se získaly peníze pro státní pokladnu. To byla běžná praxe, ale jeho plán narazil na odpor některých úředníků i britských filatelistických obchodníků, kteří československou vládu obvinili z podvodu.

Do sporu vstoupila také **Czechoslovak Supply and Shipping Company Ltd.** (Československá zásobovací a přepravní společnost), podnik založený exilovou vládou k nákupům materiálu. Její vedení se postupně snažilo převzít i obchod se známkami, ač to nebylo jejím oficiálním úkolem. Tichý proti tomu protestoval; chtěl, aby prodej probíhal transparentně a se souhlasem vlády. Výsledkem však bylo, že se ocitl v nemilosti, byl nepravdivě obviněn z nelegálního obchodu a nakonec těsně před koncem války odvolán z funkce.

Po jeho odchodu převzali celou agendu známek lidé z Čs. zásobovací a přepravní společnosti, především **Dr. Ing. Otto Eisler** a Jan Horský. Právě oni pak po válce zajišťovali jejich prodej a dopravu do Československa. Podle archivních dokumentů byli také zodpovědní za zaplacení účtu tiskárně De La Rue ve výši více než 11 000 liber a za vyúčtování, které přesně uvádělo, kolik známek bylo skutečně vytištěno a odesláno.

A zde vzniká další záhada: různé prameny uvádějí odlišné počty vytištěných známek – od 117 do 137 milionů kusů – a dodnes se filatelisté přou, kolik jich vlastně existovalo.

Paré

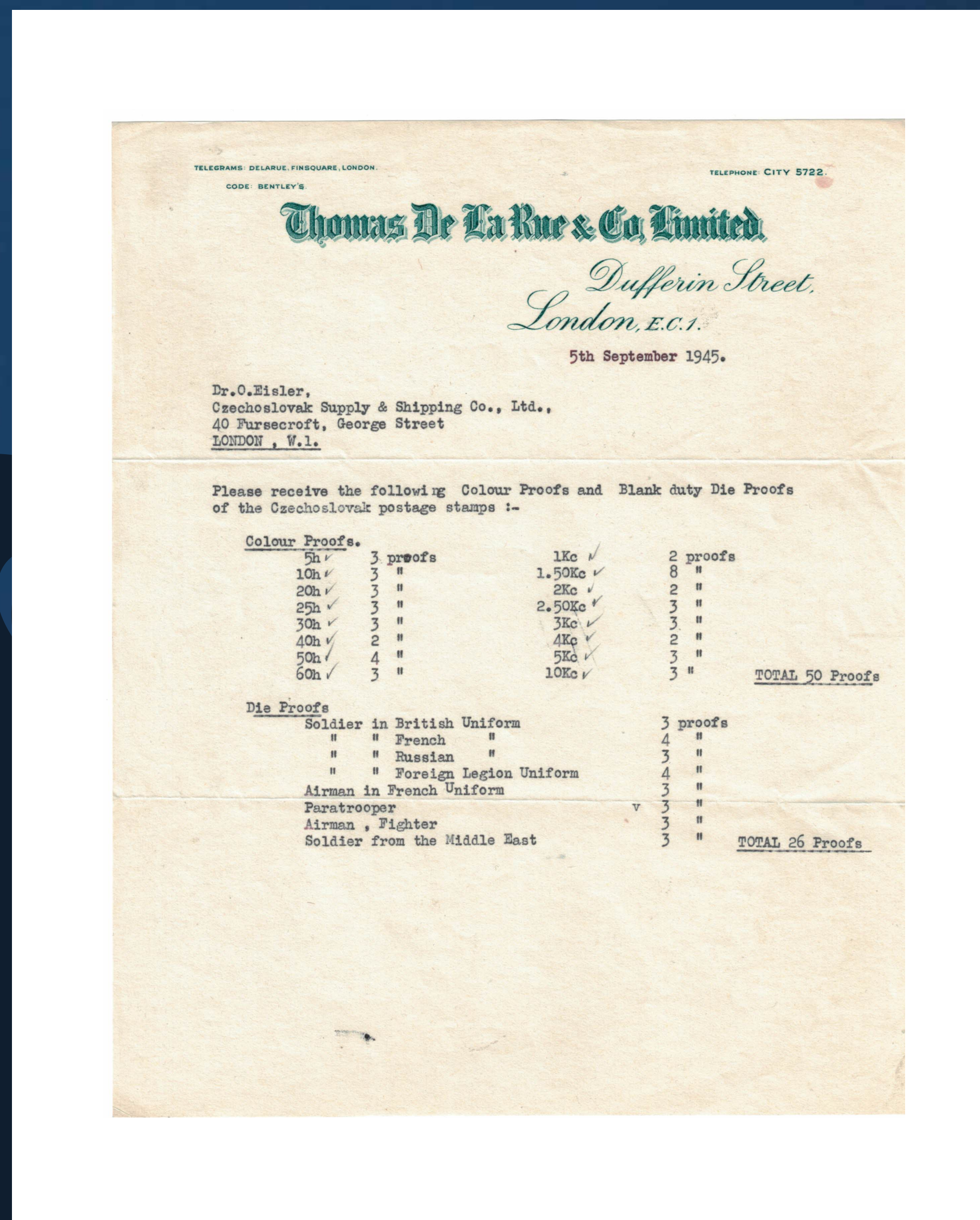
Originální paré zkusmých tisků všech 16 hodnot emise s hodnotovými číslicemi v černé barvě, které sloužilo ke schválení těsně před tiskem známek. Dr. Antonín Tichý ho podepsal ve třech exemplářích dne 29. března 1945 spolu s obdobným paré s otisky týchž rytin v barevné verzi. Po vytištění emise tiskárna dr. Tichému všechny sady rytin (3 černé a 3 barevné) odevzdala. Vystavená sada tedy nepochází ze zásilky ze září 1945; dr. Tichý, který se stavěl vůči snaze Čs. zásobovací a přepravní společnosti převzít organizaci prodeje známek negativně (šlo totiž o výhradně dovozní společnost) a zařídil jinou distribuční variantu, v té době již funkci pověřence nezastával a z Anglie odcestoval. V Československu známky oficiálně vyšly 18. srpna 1945.

Zkusmý tisk

Jeden ze zkusmých tisků zaslaných tiskárnou De La Rue Dr. Eislerovi: neschválená varianta hodnoty 1,50 Kč s odlišným tvarem číslice 1 a háčkem nad „č“ v Kč. ZT byl předložen ke schválení 10. listopadu 1944 a poté přeškrtnut modrou pastelkou.

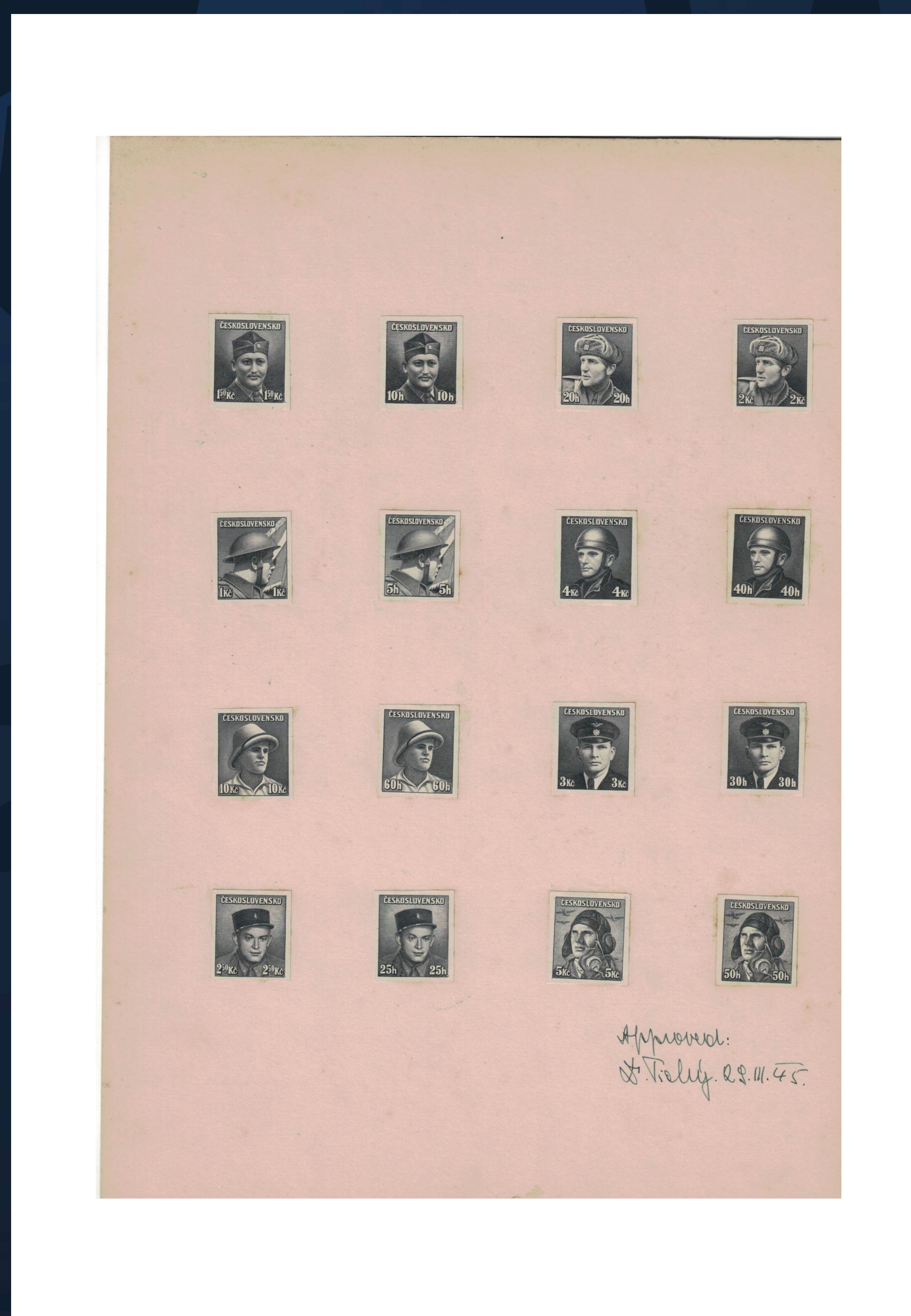

Nepřijatý zkusmý tisk hodnoty 1,50 Kč

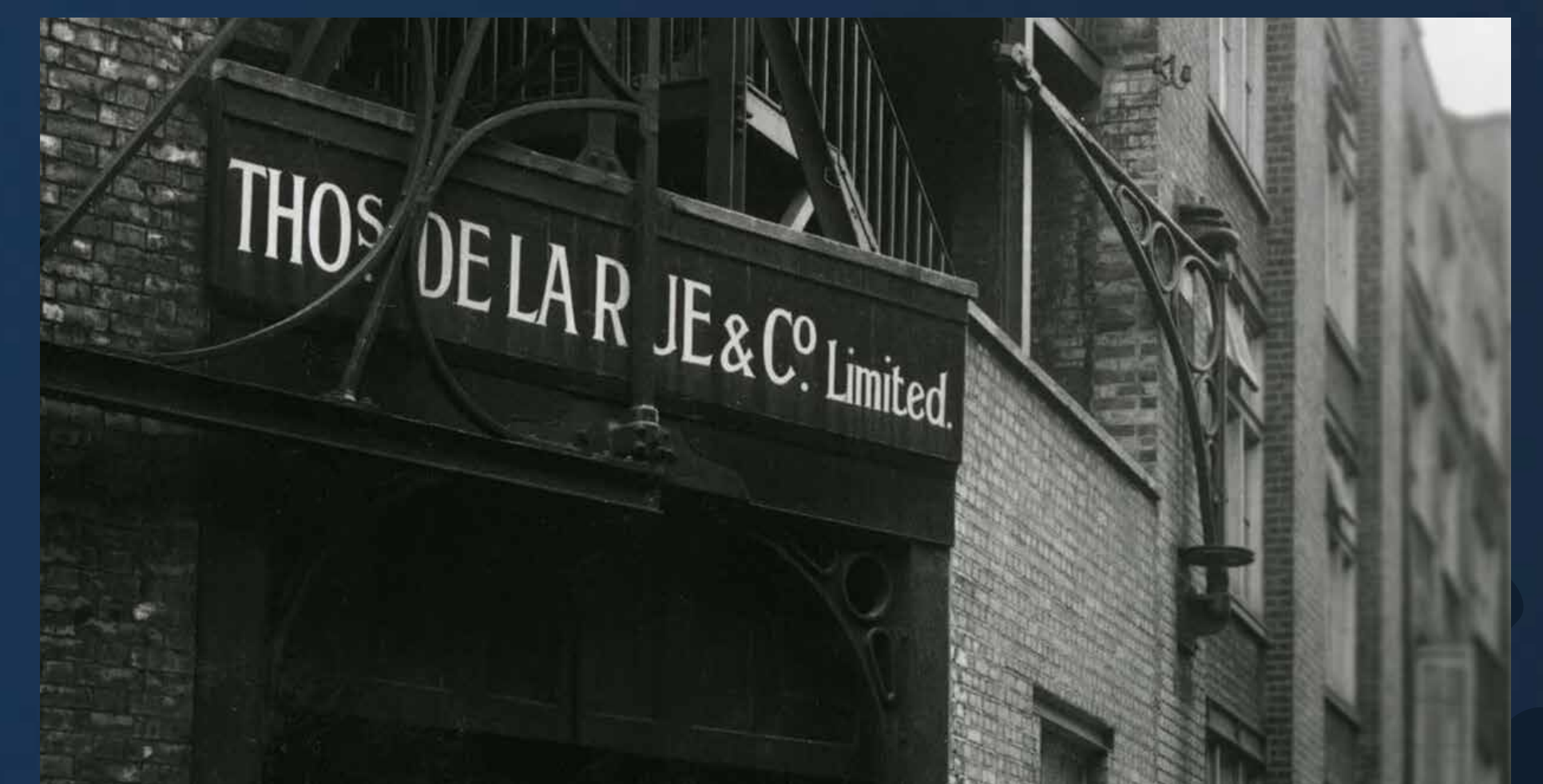

Dopis

Originál průvodního dopisu tiskárny De La Rue z 5. září 1945, adresovaného řediteli Československé zásobovací a přepravní společnosti v Londýně dr. Otto Eislerovi, k zásilce 76 zkusmých tisků k emisi Londýnské. Zásilka obsahovala 50 barevných otisků rytin, z toho 7 v nevydaném provedení (u hodnot, u nichž je v dopise číslo vyšší než 3), a 26 otisků rytin v černé barvě s hodnotovými štítky bez číslic. Tyto zkusmé tisky, adjustované na kartonových kartách pocházely z října až prosince 1944, tedy z období předtiskových příprav.

Paré

Tiskárna De La Rue

Britská tiskárna **De La Rue & Co., Ltd.** patřila již od 19. století k nejvýznamnějším světovým výrobcům cenin – tiskla bankovky, kolký, pasy i poštovní známky pro desítky států po celém světě. Když v roce 1939 nacistické Německo obsadilo Československo a zánikem republiky skončila i činnost československé poštovní správy, zůstala mimo území protektorátu řada československých úředníků a odborníků. Po vytvoření **Československé exilové vlády v Londýně** v čele s prezidentem Edvardem Benešem se začaly formovat plány na obnovu státní správy po osvobození vlasti. Součástí těchto příprav bylo i zajištění nové emise poštovních známek, které měly symbolizovat kontinuitu československé státnosti.

Zakázka na jejich výrobu byla zadána právě tiskárně De La Rue, jež měla s výrobou známek dlouholeté zkušenosti a disponovala i nejmodernější technikou rotačního ocelotisku.

Tiskárna De La Rue využila k provedení rytin známek čtyři různé rytce, jejichž jména však nejsou známa. V téže tiskárně se tiskly také první poválečné československé kolký s portrétem T. G. Masaryka s hodnotami udanými písmeny; tři z nich byly použity ke kolkování peněz na Slovensku.

5 h a 1 Kč – Pravoslav Řídký (1907–1943), štábní kapitán, účastník bitvy u El Alameinu v severní Africe, zahynul v poušti při německém náletu

10 h a 1,50 Kč – MUDr. Miroslav Novák (1906–1944), vojenský lékař, major zdravotní služby v Jugoslávii, ve Francii a ve Velké Británii (u 311. československé bombardovací peruti RAF)

20 h a 2 Kč – Otakar Jaroš (1912–1943), velitel 1. pěší roty v Buzuluk, nadporučík, padl při obraně Sokolova

25 h a 2,50 Kč – Stanislav Zimprich (1916–1942), vojenský pilot, člen skupiny Groupe de Chase a 310. čs. stíhací peruti RAF ve Velké Británii

30 h a 3 Kč – Jiří Král (1910–1940), vojenský pilot, nadporučík, zakladatel Zahraniční vojenské skupiny československé v Polsku, ve Francii velitel stíhacího roje skupiny Groupe de Chase

40 h a 4 Kč – Jozef Gabčík (1912–1942), rotmistr pěchoty, účastník operace Anthropoid, která provedla atentát na Reinharda Heydricha

50 h a 5 Kč – Alois Vašátko (1908–1942), vojenský pilot, člen skupiny Groupe de Chase a 312. čs. stíhací peruti RAF ve Velké Británii

60 h a 10 Kč – František Adámek (1919–1941), člen 11. čs. pěšího praporu, padl v obleženém libyjském přístavu Tobruk

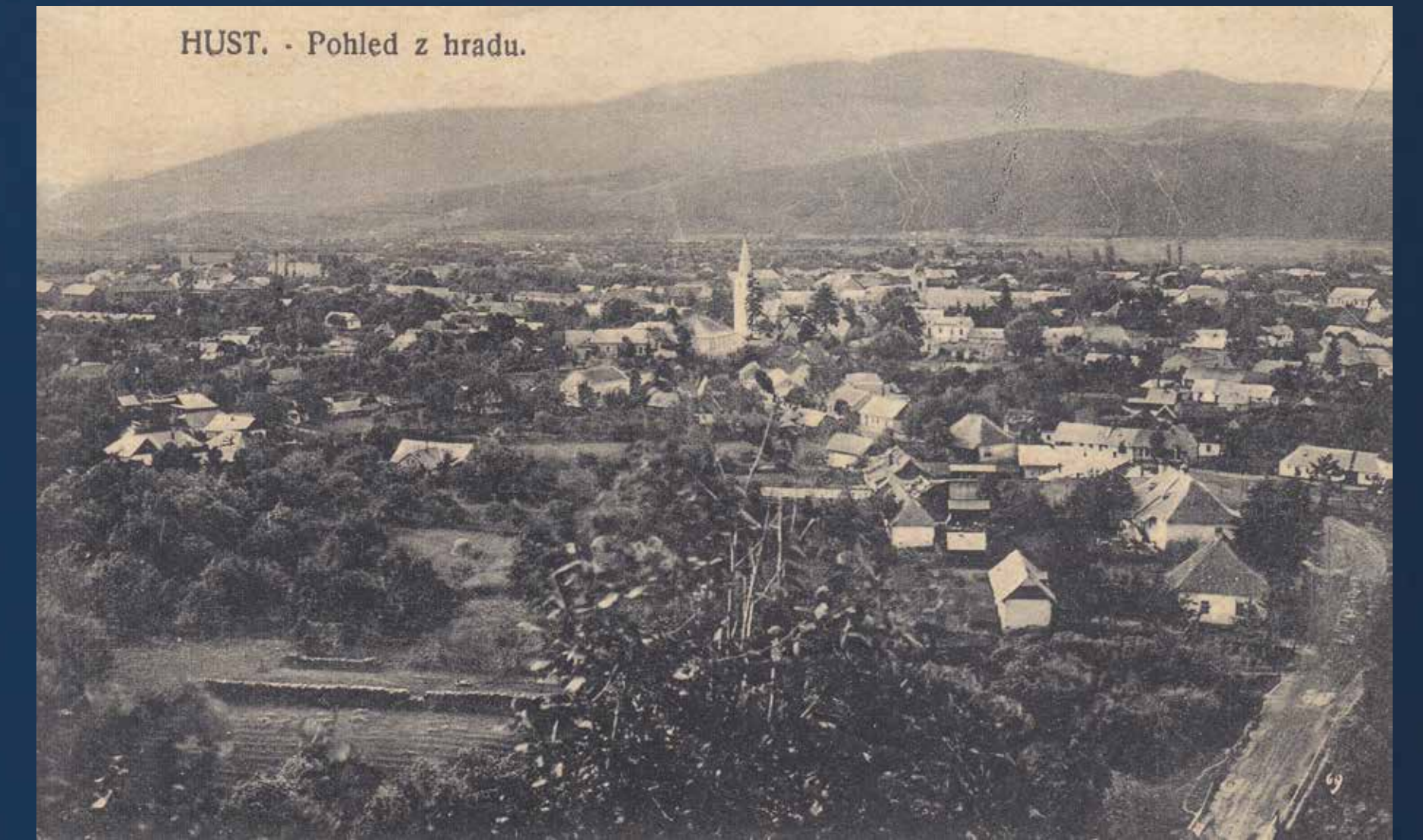
Použitá literatura:

Černý, Karel. *Muži z Londýnského vydání*. Žďár n. Sázavou: Jitka Průžová s Merkur-Revue a Masarykovou dělnickou akademií, 2007.

Fischer, Rudolf. „Po stopách Londýnské emise.“ *Merkur Revue* 2001, č. 1, s. 10–11 až 2002, č. 5, s. 20–23. Seriál.

CHUSTSKÉ VYDANIE 1944

Chust – sídlo vládnej delegácie z Londýna

Prvé československé známky vydané na oslobodenom území Podkarpatskej Rusi mali históriu, ktorú treba spomenúť pre pochopenie zložitosti vojenskej a politickej situácie najmä v spojitosti so snahou o obnovenie činnosti československých orgánov. Odtrhnutie Podkarpatskej Rusi zostáva stále jedným z bielych miest v dejinách Československa, ktoré nie sú dodnes historicky preskúmané.

Dohoda o správe oslobodeného územia

Doplnenie československo-sovietskej zmluvy o priateľstve, vzájomnej pomoci a vojvovnej spolupráci zo dňa 12. 12. 1943 riešila dohoda o pomere medzi československou správou a sovietskym vrchným velením po vstupe sovietskych vojsk na československé územie z 8. 5. 1944. Dohoda predpokladala, že bude menovaný vládny delegát pre oslobodené územia, ktorého úlohou bude usporiadať a viesť správu oslobodeného územia podľa československých zákonov, znovu na ňom bude zriaďovať československú brannú moc a zaisťovať súčinnosť československej správy so sovietskym vrchným veliteľom.

Výkonnú moc na oslobodenom území však mal vládny delegát získať až potom, čo mu bolo toto oslobodené územie odovzdané vrchným veliteľom sovietskych vojsk. Uznesením ministerskej rady z 30. 6. 1944 bol vládnym delegátom pre oslobodené územia určený František Němec, minister hospodárskej obnovy, poverený správou ministerstva obchodu, priemyslu a živnosti.

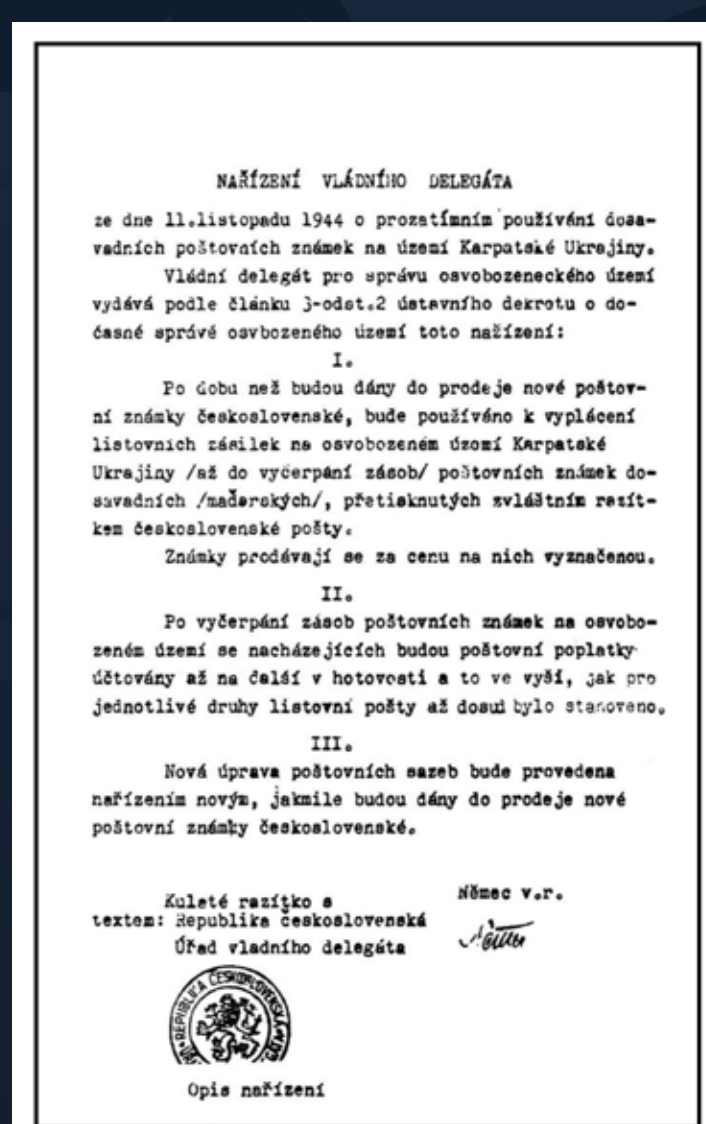
Vojenským veliteľom pre oslobodené územia bol rozkazom prezidenta republiky z 12. 6. 1940 menovaný generál Antonín Hasal, ktorého úlohou bolo starať sa o veci vojenské. Právomoci vládneho delegáta upravoval dekrét prezidenta republiky zo dňa 3. 8. 1944 a cez Káhiru, Teherán, Baku priletela 25. 8. 2025 do Moskvy. V Moskve sa zdržala do 23. 9. 1944 odkiaľ letela do poľského Krosna, kde zostala do 7. 10. 1944 a následne odletela na Slovensko do Banskej Bystrice.

Archívne záznamy neuvádzajú činnosť vládnej delegácie na území Slovenska počas 14 dní, ktoré strávila počas Slovenského národného povstania, ale z dokumentácie Františka Němca poznáme odlet vládnej delegácie z letiska Tri Duby 23. 10. 1944 do Lvova a následne 27. 10. 1944 po dohode s generálplukovníkom Mechlisom, veliteľom oslobodeného územia, sa presunula do svojho budúceho sídla v Chuste.

Oslobodenie Podkarpatskej Rusi Červenou armádou prebehlo v pomere krátkom čase. 15. 10. 1944 bol oslobodený Bohdan, 16. 10. 1944 Rachov, 24. 10. 1944 Chust, 26. 10. 1944 Mukačevo a 27. 10. 1944 Užhorod. Za 10 dní bolo oslobodené celé územie od Karpát po Užhorod.

Michal Pilip, úradník Poštového úradu v Chuste, ktorý urobil vlastnoručne pretlač ČSP/1944 na maďarských známkach. Zomrel 30. 8. 1971 v Užhorode.

Nariadenie vládneho delegáta Františka Němca z 11. 11. 1944 o pretlačí na maďarských známkach a poštových lístkoch.

Vzácný 100 kusový tlačový list maďarských známok hodnotou 2f s dátumom 43. XII., ktorý bol pretlačený poštovým zamestnancom Michalom Pilipom. Atest – Jurkovič

Dokument o činnosti vládnej delegácie počas Slovenského národného povstania. List z BANSKEJ BYSTRICE, 12. X. 1944 adresovaný do rúk Františka Němca. Atest – Jurkovič

Unikátny dokument z 8. 11. 1944 s pečiatkou rytea Izaka, ktorý odovzdal riaditeľ pôšt a telekomunikácií vládnemu delegátovi Františkovi Němci s ukázkou použitých výplatných známok na pretlač ČSP/1944. Atest – Jurkovič

Mimoriadne vzácná nevydaná doplatná známka 30f, Ex – Blaha, Atest – Jurkovič

Obrátená pretlač 6f, Ex – Blaha, Atest – Jurkovič

Obrátená pretlač 30f, Ex – Blaha, Atest – Jurkovič

Obrátená pretlač 4f, Ex – Blaha, Atest – Jurkovič

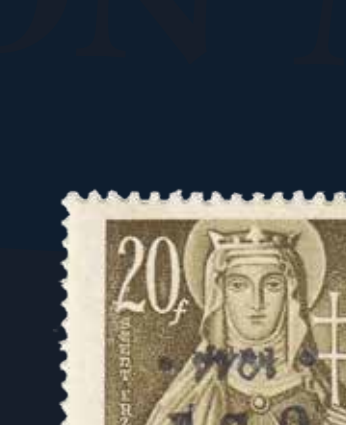
Obrátená pretlač 30f, Ex – Blaha, Atest – Jurkovič

Obrátená pretlač 20f, Ex – Blaha, Atest – Jurkovič

Obrátená pretlač 1P, Ex – Blaha, Atest – Jurkovič

Obrátená pretlač 20f, Ex – Blaha, Atest – Jurkovič

Pretlač známok

Na základe nariadenia vládneho delegáta pre oslobodené územie Františka Němca zo dňa 11. 11. 1944, podľa ktorého po dobu dokiaľ budú dané do predaja nové československé známky, budú používané k vyplateniu listových zásielok na oslobodenom území poštové známky doterajšie (maďarské), pretlačené zvláštnou pečiatkou československej pošty.

Prípravu a riadením pretlače boli určení František Krucký, poverený vedením pošty a telekomunikácií, Michal Fedeleš, prednosta poštového úradu v Chuste, Michal Pilip, zamestnanec pošty v Chuste, ktorý vykonával pretlač a Izak, miestny rytec.

O počte pretlačených známok a spôsobe spracovania pretlače vypracoval Poštový úrad v Chuste úradný protokol č. 97/1944 dňa 4. 12. 1944. Podľa tohto protokolu bola uskutočnená pretlač ČSP/1944 na maďarských známkach a poštových lístkoch.

Bolo vydaných formou pretlače 28 hodnôt výplatných známok, 10 hodnôt doplatných známok, 2 hodnoty nevydaných známok, 2 poštové lístky, 1 zálepka a 1 lístok poľnej pošty, 3 poštové lístky s pretlačou ČSP/1944, ktorých samostatná existencia nebola doteraz zaznamenaná a ktoré v roku 1945 vydala Národná rada Zakarpatskej Ukrajiny s pretlačou ПОШТА ЗАКАРПАТСЬКА УКРАЇНА.

Technické riešenie pretlače

Pretože v Chuste neexistovala žiadna vhodná tlačiareň, musela komisia pod vedením Františka Kruckého, Michala Fedeleša a Michala Pilipa riešiť vydanie známok pretlačou na známkach stiahnutých z poštových úradov v okresoch Chust, Sevluš, Rachovo, Tačovo, Volové.

Na pošte v Chuste zhromaždili zásoby stiahnutých maďarských známok a u miestneho rytea Izaka nechali zhotoviť dvojriadkovú gumovú pečiatku s iniciálkami ČSP a v druhom riadku letopočet 1944 s bodkami po obidvoch stranách. Gumové pečiatka sa neosvedčila a tak nechali zhotoviť pečiatku kovovú. Niekoľko exemplárov s gumovou pečiatkou sa zachovalo.

Pretlač urobil čiernou nelesklou farbou poštový úradník Michal Pilip a spolu s vedúcim chustskej pošty Michalom Fedelešom za prítomnosti Františka Kruckého. Protokol odovzdal Michal Fedeleš v máji 1945 spolu s ukázkami pražskému ministerstvu.

Vzor pre ďalšie pretlače

Pretlač chustského vydania slúžila ako vzor a iniciatíva pre ďalšie pretlače na území Podkarpatskej Rusi v Mukačeve bolo vydaných 75 známok, 40 kolkov, 4 poštové lístky a 22 formulárov a Berehove a na území Slovenska Rimavská Sobotka, Rožňava Kunová Teplica.

Na území Podkarpatskej Rusi platnosť známok s pretlačou ČSP/1944 skončila 16. 1. 1945 a poštových lístkov s pretlačou ČSP/1944 15. 1. 1945. Platnosť známok s pretlačou ČSP/1944 používaných vládnu delegáciu v Košiciach skončila 15. 3. 1945.

DOPORUČENÝ LEGIONÁŘSKÝ DOPIS 1919

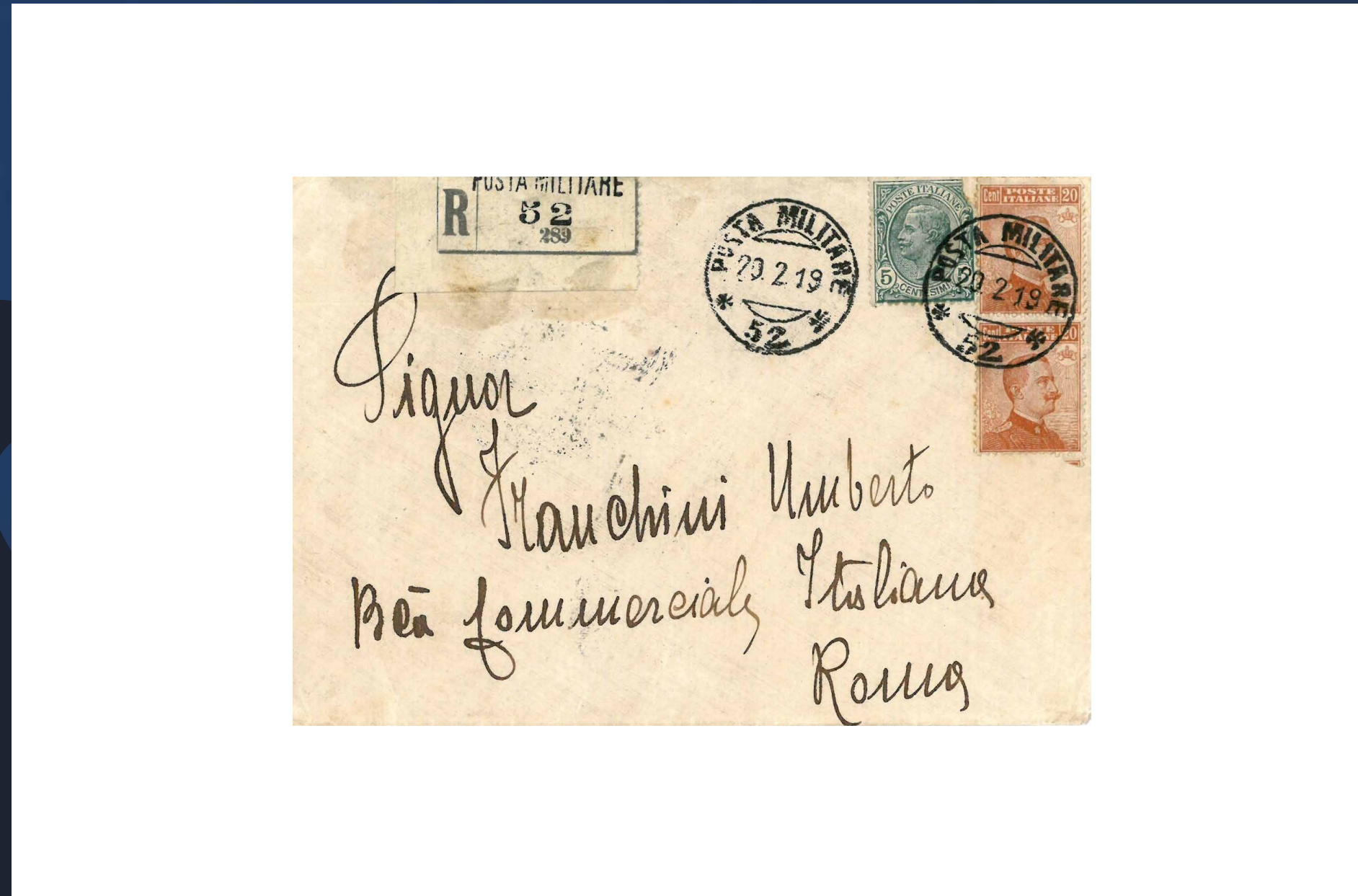
Znak používaný československými legionáři

Trasa přepravy dopisu

Popisek celistvosti

Doporučený dopis odeslaný dne 20. 2. 1919 z italské poštovní pošty Poste Militare 52, frankatura italských známek 20 cent. za dopis + 25 cent. doporučené; R nálepka č. 289; adresováno na Umberto Franchini, zaměstnanec Banco Commerciale Italiana v Římě; odesílatel Alfredo Franchini sloužil na velitelství Čs. armádního sboru v Itálii v Kroměříži. Tato celistvost byla vyobrazena na titulní straně odborné publikace Briana Daye „Czechoslovak Field Post 1918–1921“ vydané společností Czechoslovak Philatelic Society of Great Britain v roce 2002.

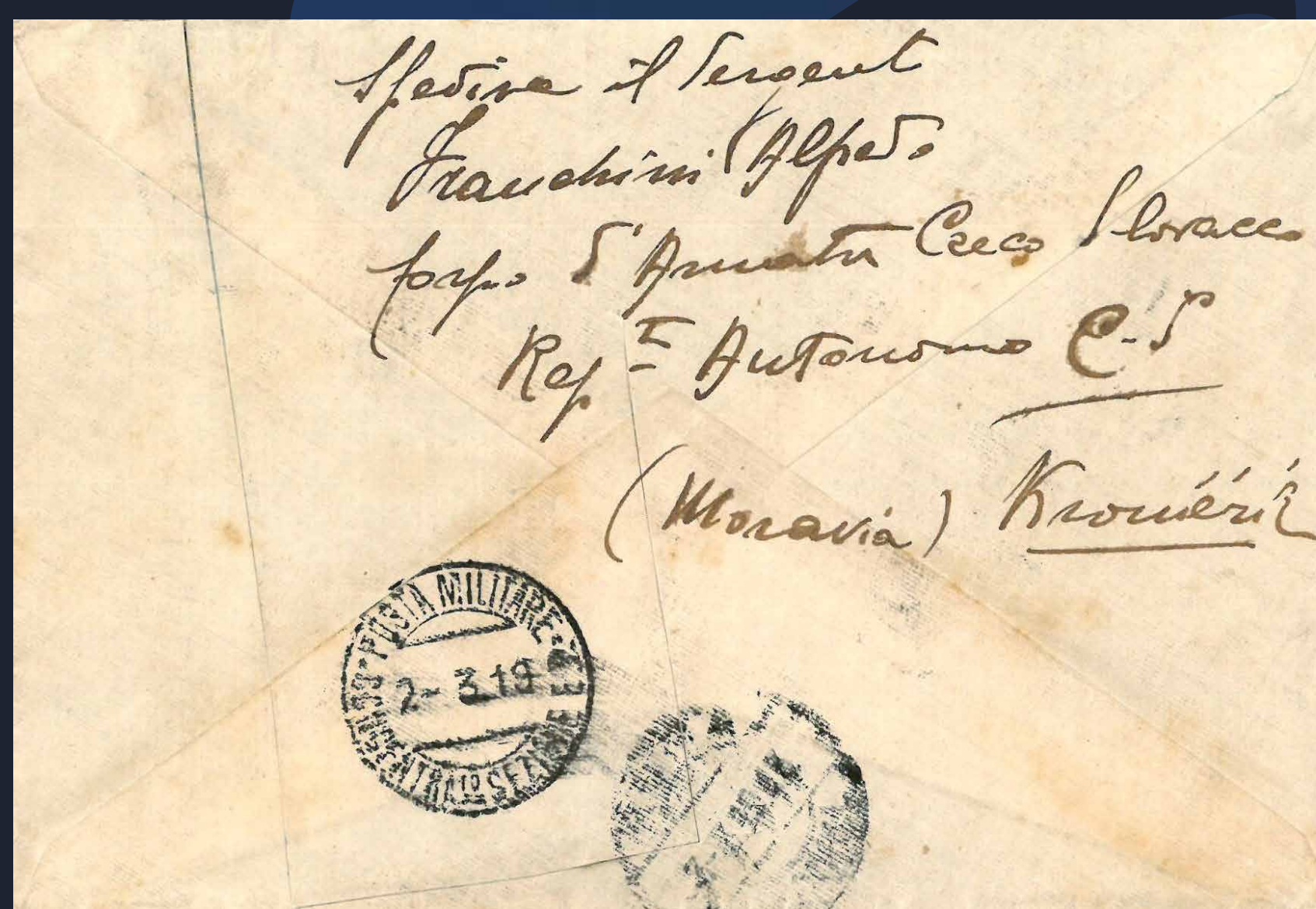
Posta Militare 52

Tento vojenský poštovní úřad byl přidělen k Čs. legii při vzniku 6. střelecké divize v dubnu 1918. Až do 5. 6. 1918 se nacházel ve městě Orgiano, poté přesídlil do Bassanella. Od 20. 12. 1918 sídlila italská pošta č. 52 v prostorách kroměřížského zámku, kde současně působilo velení Čs. armádního sboru. V Kroměříži působil úřad této poštovní pošty jen do 28. 2. 1919, poté se přesunul do Bratislavy, kde fungoval v období 3. 3. 1919–2. 7. 1919. Následně byla pošta uzavřena a přemístěna v červenci 1919 spolu s Italskou vojenskou misí z Československa zpět do Itálie. Razítka používaná poštou č. 52 existují ve dvou odlišných provedeních: s hvězdičkou a tečkou.

Do dnešních dnů je známo jen pět doporučených dopisů odeslaných z úřadu Poste Militare 52, z toho 2 dopisy byly odeslány ještě v Itálii a tři již z území Československa. Jejich soupis lze nalézt v přehledu publikovaném na webových stránkách Českomoravské společnosti pro poštovní historii (www.posthistory.cz).

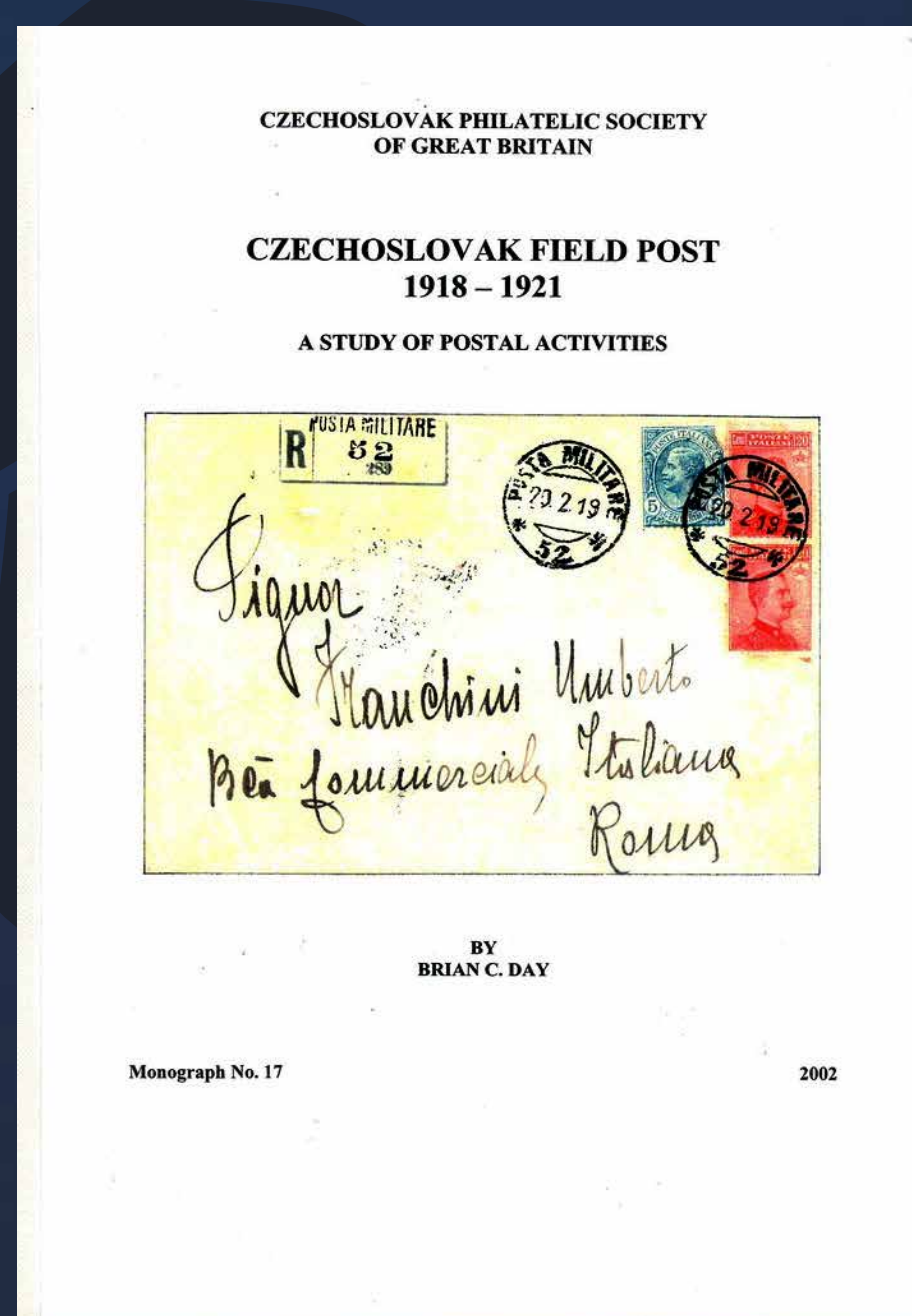
Historický úvod

Čs. legie v Itálii byly nejmladší vojenskou legionářskou jednotkou. Jako první byly založeny Čs. legie ve Francii (Rota Nazdar ustavena dne 30. 8. 1914) v počtu cca 10 000 vojáků, jako druhé vznikly Čs. legie v Rusku (Česká družina ustavena v Kyjevě dne 28. 9. 1914) v počtu cca 70 000 vojáků. Obě tyto vojenské jednotky byly tvořeny jak místními Čechy a Slováky, tak i rakousko-uherskými zajatci obou těchto národností, kteří se rozhodli bojovat za vznik nezávislého československého státu. Politicky byly legie podřízeny Čs. národnímu výboru v Paříži, v jehož čele stál T. G. Masaryk (1850–1937), vojensky pak armádním velitelstvím hostitelských států.

Zvětšená zadní strana exponátu

Vytvoření Čs. legií v Itálii bylo povoleno italskou vládou premiéra Orlanda dne 21. 4. 1918. Postupně počet čs. legionářů vzrostl až na cca 20 000 osob rozdělených do 5 střeleckých a 1 průzkumného pluku. Zde byly hlavním zdrojem legionářů zajatci, místních obyvatel českého či slovenského původu bylo v Itálii relativně málo. Nejvyšší legionářskou jednotkou v Itálii byl Čs. armádní sbor, jemuž byla přidělena italská pošta č. 52 („Posta Militare 52“). Od konce roku 1918 byly čs. legie přemístěny z Itálie do Československa, kde sehrály klíčovou roli při osvobození Slovenska a Podkarpatské Rusi.

Fotografie zaměstnanců poštovního úřadu Poste Militare 52 (1918)

Titulní list knihy

Dobová pohlednice kroměřížského zámku (1918)

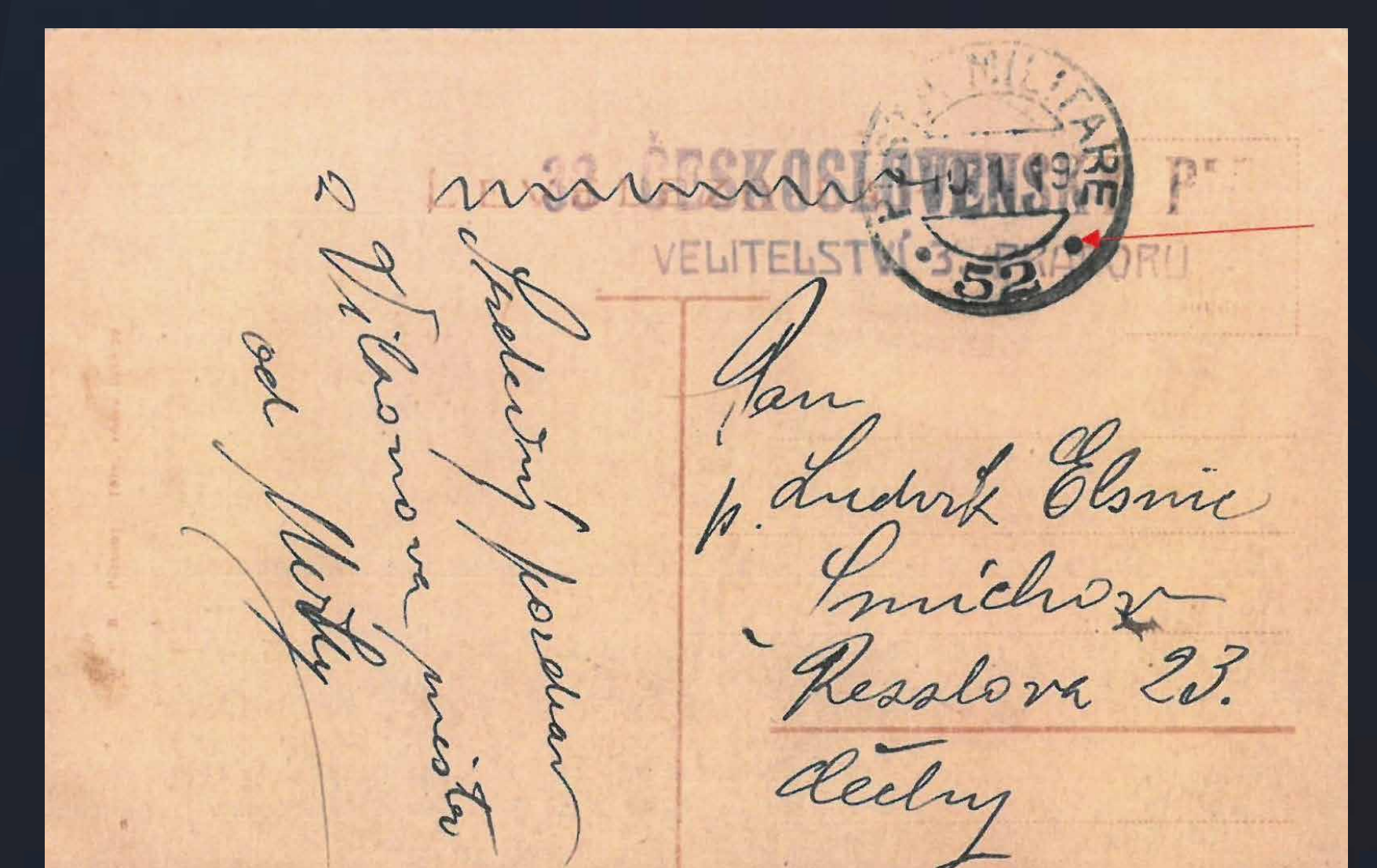
Zpráva od příslušníka 31. střeleckého pluku odeslaná dne 30. 1. 1919 z Užhorodu

Lístek odeslaný příslušníkem Čs. domobrany v Itálii z tábora Gallarate, poštovní razítka PM 52 s hvězdu (7. 4. 1919, Bratislava)

Tab. 1 – Legionářské jednotky v Itálii a ČSR (1918–1920)

Legionářský útvar	Místo Itálie	Místo ČSR	Založen	Zrušen
Čs. armádní sbor (IT)	Padula	Kroměříž, Bratislava	11 1918	1 1919
6. střelecká divize (IT)	Peruggia	Poprad, Košice	7 1918	6 1919
31. střelecký pluk (IT)	Peruggia	Opava	6 1918	9 1920
32. střelecký pluk (IT)	Assisi	Košice	6 1918	10 1920
35. střelecký pluk (IT)	Foligno	Plzeň, Těšínsko, Spiš, N. Ves, Levoča	9 1918	6 1919
7. střelecká divize (IT)	Foligno	Hodonín, Nitra	11 1918	6 1919
33. střelecký pluk (IT)	Foligno	Cheb, Těšínsko	6 1918	10 1920
34. střelecký pluk (IT)	Spoletto	Bzenec, Opava	4 1918	10 1920
39. průzkumný pluk (IT)	Peruggia	Veselí/Mor., Bratislava	9 1918	10 1920

Pohlednice odeslaná příslušníkem 33. střeleckého pluku, poštovní razítka PM 52 s tečkou (10. 1. 1919, Kroměříž)

ARŠÍK K VÝSTAVĚ ČS. ZNÁMEK

V LONDÝNĚ K 25. VÝROČÍ VZNIKU REPUBLIKY ZA 2. SVĚTOVÉ VÁLKY

U příležitosti 25. výročí vzniku Republiky československé (dále RČS) se od 23. října do 4. listopadu 1943 a od 8. do 20. listopadu 1943 konaly v hale Československého institutu Britské rady (18 Grosvenor Place, Londýn SW1), pod záštitou prezidenta republiky Edvarda Beneše, dvě filatelistické výstavy. Cílem první z výstav bylo připomenout sokolské hnutí, druhá představila čs. poštovní známky a razítka čs. polní pošty. Rozhodujícím podnětem pro jejich konání byla aktivita Čs. filatelistické společnosti tvořené převážně čs. vojáky v exilu (šlo o předchůdce dnešní Čs. filatelistické

společnosti ve Velké Británii – The Czechoslovak Philatelic Society of Great Britain – založené v roce 1953). Tato společnost byla společně s polní poštou čs. jednotek odpovědná za získání vystaveného materiálu a jeho instalaci.

V náročných válečných podmínkách bylo uspořádání obou výstav mimořádným úspěchem. Obě byly ukázkou pevného odhodlání všech zapojených exilových složek okupované republiky podílet se aktivně na znovuzískání ztracené svobody a nezávislosti.

Úvodní proslovy přednesli pan P.B. Nichols C.M.G., M.C., mimořádný velvyslanec u vlády Československé republiky, zástupce krále Jiřího VI. a Sir John Wilson, správce filatelistických sbírek krále Jiřího VI.

Patroni výstavy

Maximilian Erwin Lobkowicz (1888–1967), československý diplomat z knížecího rodu, po právnických studiích sloužil v 1. světové válce a poté podpořil vznik ČSR. Ve 20. letech působil na ambasádě v Londýně, později spravoval rodový majetek. V roce 1938 se vrátil do diplomacie, během války byl velvyslancem exilové vlády v Londýně. Po válce zůstal v Británii, v roce 1948 byl komunistickým režimem zbaven funkce i majetku.

Philip Bouverie Nichols (1894–1962), britský diplomat, byl během války velvyslancem u exilové československé vlády. Po roce 1945 působil na britské ambasádě v Praze do roku 1948.

Sir John Wilson (1898–1975), kurátor Královské filatelistické sbírky, se filatelii věnoval od mládí. Od roku 1934 vedl Královskou filatelistickou společnost, sbírku spravoval až do roku 1969. Výrazně ovlivnil podobu britských známek.

Výtvarný návrh

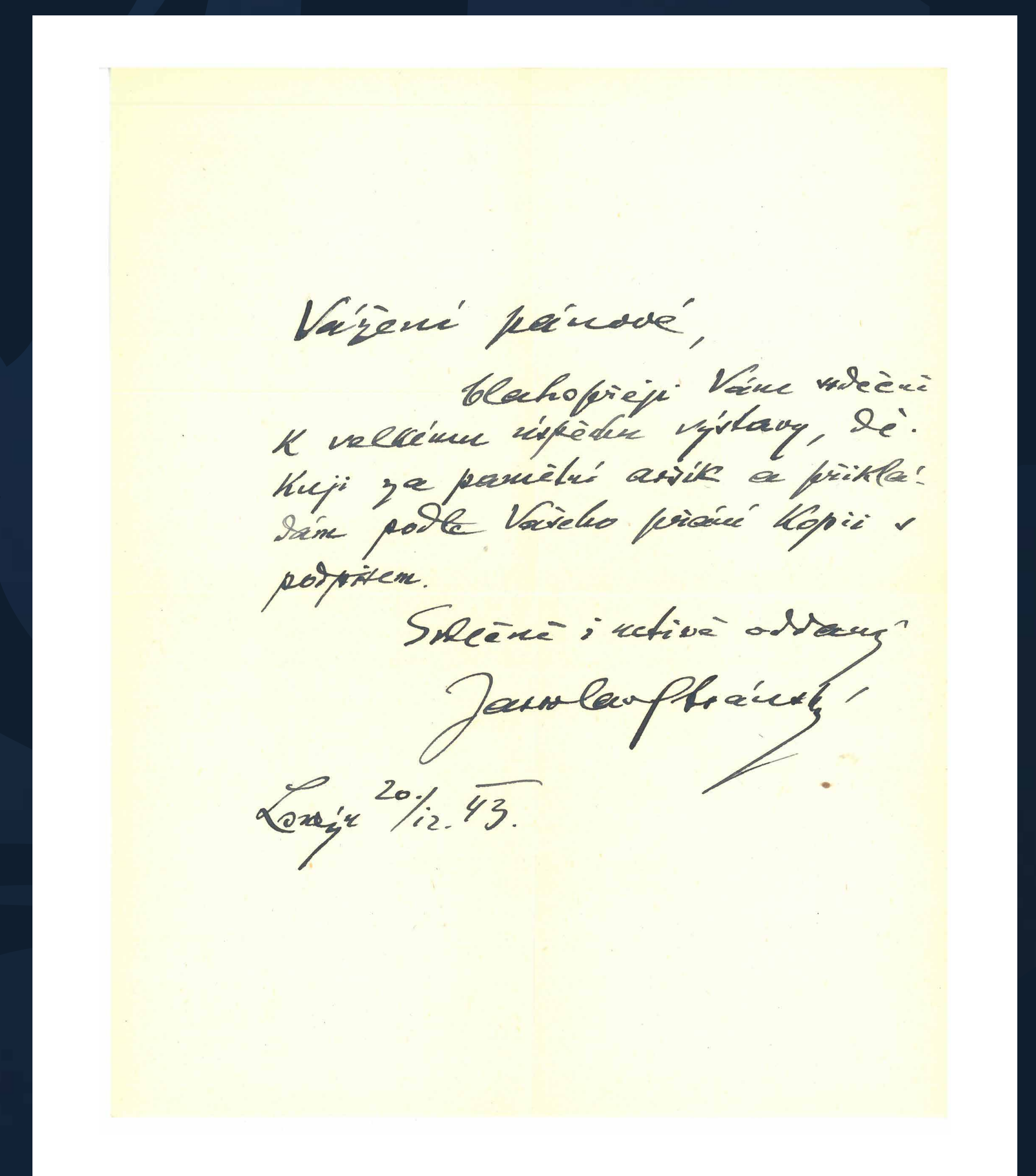
Soutisk barev z obou tiskových forem (spodní polovina)

Čs. exilová vláda pod vedením svého předsedy Jana Šrámka vydala souhlas se zhotovením aršíku s pěti známkami, vydaného pro upomínkové účely, bez poštovní platnosti. Veškerý výtěžek z jeho prodeje byl určen fondu Čs. Červeného kříže. Tisk aršíku byl svěřen tiskárně **Waterlow and Sons Ltd.** v Londýně, která patřila k nejvýznamnějším výrobcům poštovních známek řady zemí Commonwealthu. Širší veřejnosti je tento aršík dodnes znám jako *exilový* nebo *londýnský*.

Na známce s hodnotou 10 Kč jsou vyobrazeni tři zakladatelé RČS – první prezident **Tomáš Garrigue Masaryk**, její druhý prezident **Edvard Beneš** a první čs. ministr vojenství **Milan Rastislav Štefánik**. Zbývající známky představují čtyři součásti republiky – **Čechy, Moravu a Slezsko, Slovensko a Podkarpatskou Rus**. Vedle běžného vydání byly aršíky vytištěny i na diplomy určené jednak zúčastněným vystavovatelům a také jako forma poděkování za cennou spolupráci a podporu nejvýznamnějším čs. a britským osobnostem, které se aktivně podílely na uspořádání výstav. Pro účel výroby výstavního diplomu byla zhotovena speciální rytina.

V zahajovací den výstavy bylo používáno příležitostně pamětní razítko otiskované v zelené barvě. Slavnostní zahájení druhé výstavy proběhlo v pondělí 8. listopadu půl hodiny před polednem. Účastníci obdrželi pozvánky s uvedením jmen patronů výstavy a dalších významných osob, které jim byly doručeny ve *zvláštní výstavní obálce*. Výstavu zahájil čs. velvyslanec ve Velké Británii Max Lobkowicz, proslovy přednesli P. B. Nichols, velvyslanec Velké Británie u čs. exilové vlády, zastupující krále Jiřího VI., a John Wilson, správce královské filatelistické sbírky. Jednalo se tedy o akci navýsost prestižní.

Čs. filatelistická společnost plánovala pro výstavu archiv a v rámci tohoto záměru byl významným osobnostem zejména politického života zasílány vždy *dva neperforované (nezoubkované) aršíky* se žádostí, aby jeden aršík podepsaly a vrátily Společnosti. Tato aktivita proběhla po ukončení výstavy během závěrečných administrativních prací na začátku roku 1944. Přesná evidence rozeslaných aršíků se nezachovala, avšak několik z těch, které se vrátily, se dochovalo společně s *doprovodnými dopisy*. Zdá se, že za tuto záležitost byl odpovědný pokladní Společnosti K. Eisner, neboť všechny děkované dopisy byly adresovány právě jemu.

Dopis Jana Stránského s blahopřáním k úspěšné výstavě

Signovaný nezoubkovaný aršík Stránský Jaroslav, JUDr., prof. (ministr spravedlnosti)

Signovaný nezoubkovaný aršík dr. Max Lobkowicz (velvyslanec ČSR ve Velké Británii)

Signovaný nezoubkovaný aršík Wilson John (britský filatelista, člen a prezident Royal Philatelic Society London)

Signovaný nezoubkovaný aršík Crookshank Harry (generální poštovník)

Aršík v odlišných barvách – zkuška tisku barev na známkovém papíru s lepem

VZNIK NOVÉ ZNÁMKOVÉ ZEMĚ – ČESKÉ REPUBLIKY

První známka

První známka České republiky byla vydána 20. ledna 1993 a zobrazovala malý státní znak. Autorem návrhu i rytiny byl Josef Herčík. Hodnota této známky byla 3 Kčs – známka byla denominována ještě v Československých korunách neboť vyšla ještě před měnovou odlukou České a Slovenské republiky. Zobrazením jednoduchého a jasného symbolu - Malý státní znak České republiky - odstartovala začátek samostatné české poštovní historie a současně přinesla do filatelie novou známkovou zemi, která si již tradičně zakládá na vysoké umělecké úrovni. Známková byla vydána v počtu 5 887 000 ks.

1. známka ČR
s datem tisku
a chybným
stěrem

1. známka ČR -
návrh známky

První známkový aršík

Prvním známkovým aršíkem České republiky byl aršík s názvem „Velký státní znak České republiky“, který obsahuje známku (či soubor známek) s vyobrazením velkého státního znaku. Vydán byl 22. června 1993 a je často uváděn pod katalogovým číslem Pofis č. A 10. Aršík obsahuje dvakrát vyobrazení velkého státního znaku, který tvoří čtvercový štít se znaky historických zemí (Čechy, Morava, Slezsko). Autorem návrhu a rytec byl Bohumil Housa. Způsob tisku aršíku byl jednobarevný ocelotisk z ploché desky v barvě zlatohnědé kombinovaný dvoubarevným ofsetem. Aršík byl vydán v počtu 238 600 ks.

1. aršík ČR

Návrh
známky

První album s černotiskem

První, tzv. Ročníkové album českých známek bylo vydáno pro rok 1993, tedy pro rok vzniku samostatné České republiky. Toto album, vydané Českou poštou, obsahuje kompletní sadu všech poštovních známek a aršíků vydaných v roce 1993. Album zahrnuje i číslovaný pamětní list / příležitostný tisk – černotisk – s otiskem rytiny známky Pofis č. 5 – Hladový svatý (Mikuláš Medek). Pro rok 1993 bylo Ročníkové album vydáno v počtu 2 500 ks.

Černotisk s číslem 000001

1. dopisnice
České
republiky –
newydaná,
ukradená

1. ledna roku 1993 vznikl nový stát – Česká republika. V té době měla Česká pošta ještě dostatečné zásoby československých známek a dopisnic, které v České republice následně platily až do konce září 1993. Poštovní známky samostatné České republiky jsou tak vydávány až od 20. 1. 1993. V období 1993 až 2002 vydávalo poštovní známky České republiky Ministerstvo dopravy a spojů České republiky, v období 2003 až květen 2007 Ministerstvo informatiky České republiky. Od června 2007 je vydává Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky, náklady na vydávání poštovních známek hradí a jejich uvádění do oběhu provádí držitel poštovní licence Česká pošta s. p.

První příležitostná obálka

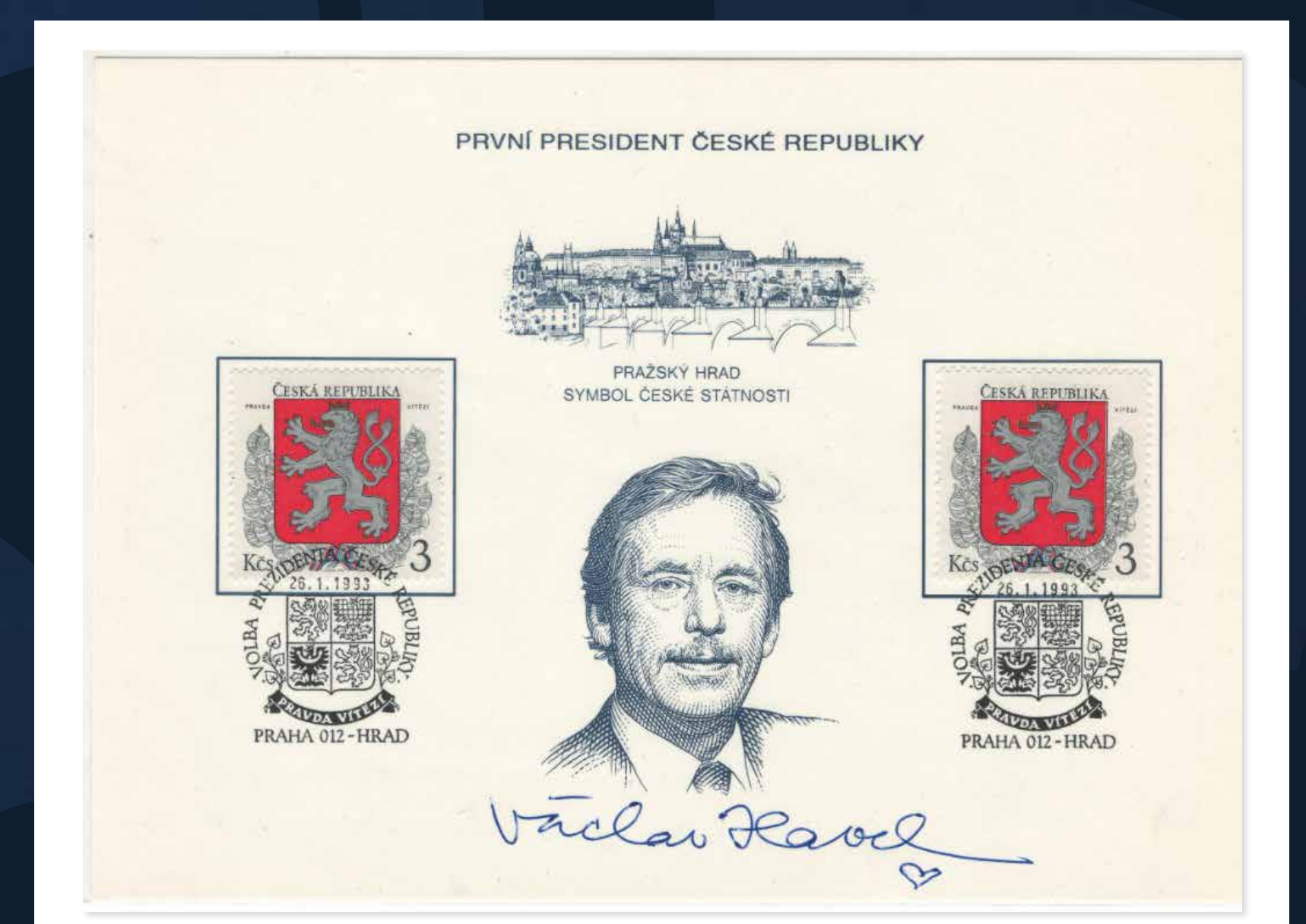
První příležitostná obálka České pošty s použitím známek České republiky byla vydána 2. 3. 1993 s motivem prezidenta ČR Václava Havla a Pražského hradu.

1. příležitostná
obálka ČP se
známkami ČR
a originálním
podpisem
prezidenta Václava
Havla

První pamětní list

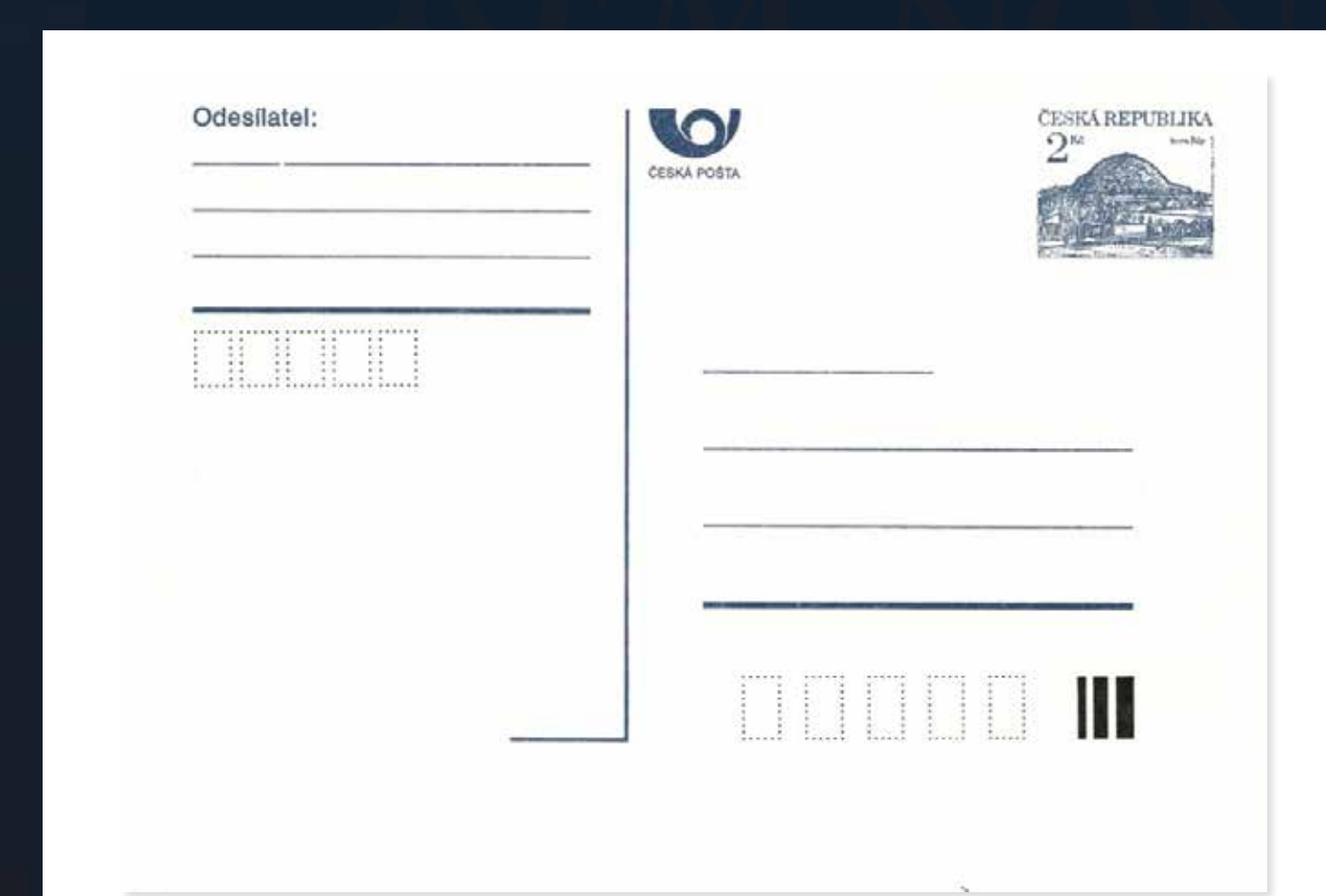
První pamětní list České pošty byl vydán 26. 1. 1993 u příležitosti volby prezidenta České republiky. Na části nákladu 4 600 ks došlo k použití zastaralé formy pravopisu ve slově PREZIDENT namísto běžně užívaného a následně použité formě PREZIDENT vydané v počtu 21 700 ks.

1. Pamětní list ČP s chybotiskem PRESIDENT a originálním
podpisem prezidenta Václava Havla

První dopisnice

První dopisnice samostatné České republiky měla předlohu v emisi Krásky naší vlasti, vydané v roce 1992 v rámci československých dopisnic. Autorem grafického návrhu „české“ dopisnice zobrazující horu Říp byli Josef Saska a rytec Václav Fajt. U nové české dopisnice došlo oproti původní československé variantě ke změně barvy ze zelené na modrou, úpravě v názvu státu na Českou republiku a obrázek Řípu byl opatřen výrazným rámečkem. Bohužel ve spěchu došlo i k dalším ne příliš povedeným zásahům do konečného vizuálu dopisnice a poté byl celý plánovaný náklad v únoru 1993 vytištěn. Teprve pak došlo zcela nestandardně k posouzení hotového díla ze strany autorů, kteří finální podobu dopisnice rozhodně odmítli. K odmítnutí převzetí celého vytištěného nákladu dopisnic došlo následně i ze strany České pošty. Celý vytištěný náklad byl tak odvezen ke skartaci do papírny ve Štětí. Neznámým pachatelem však došlo k odcizení malé části dopisnic určených ke skartaci a ty se postupně objevily v prodeji, především ve Slezsku a na Moravě. Následně byly použity v běžném poštovním provozu a Českou poštou bez problémů akceptovány. 3. 8. 1993 byla vydána upravená a již autory bez problémů schválená dopisnice, kterou známe pod katalogovým č. Pof CDV 1.

1. dopisnice
České republiky
vydaná CDV 1
s výrobní
vadou VV1

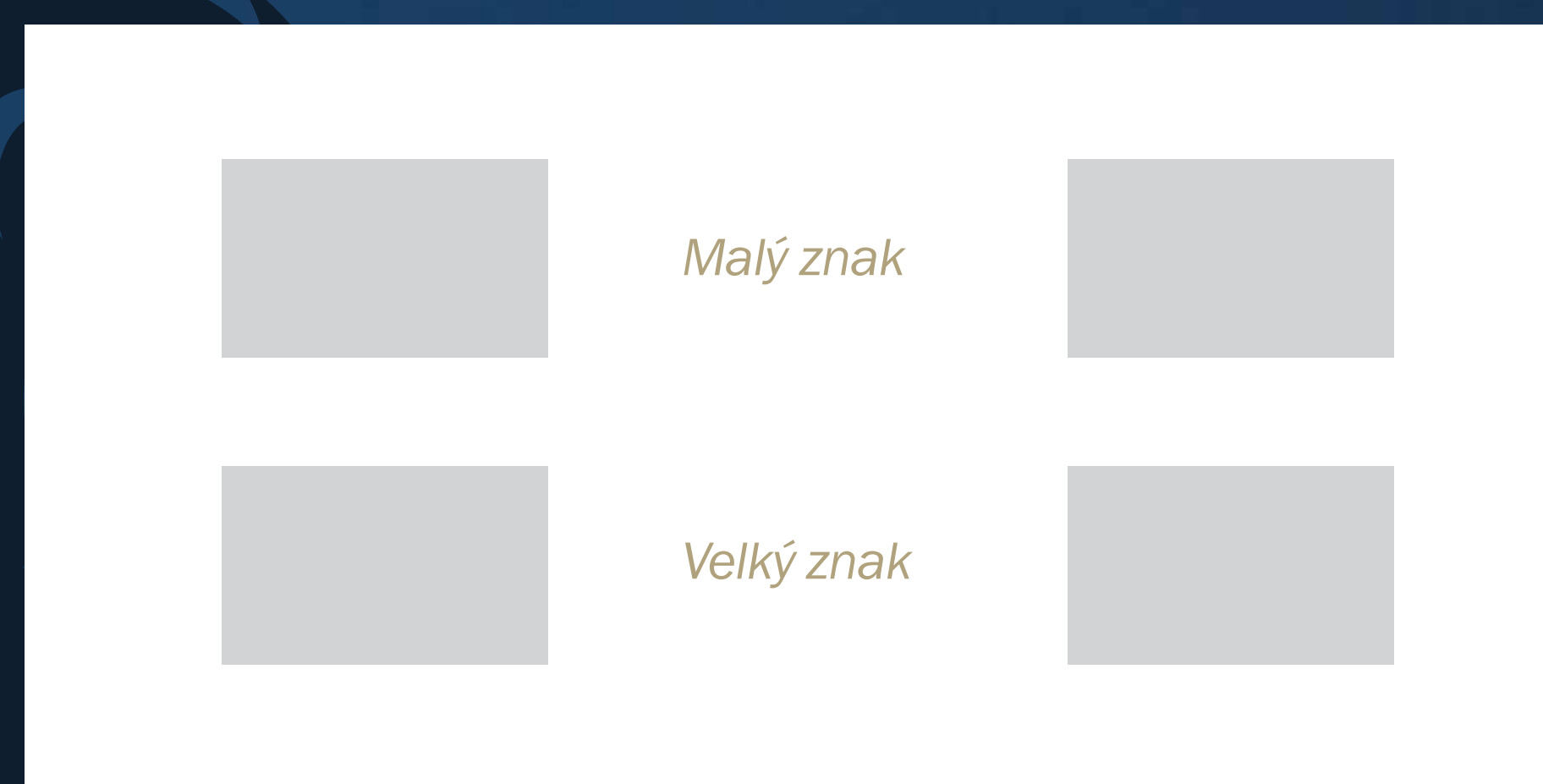
ČESKOSLOVENSKO REVOLUČNÍ PŘETISKY 1918

Dobová fotografie – začernění
rakouského symbolu na
poštovní schránce

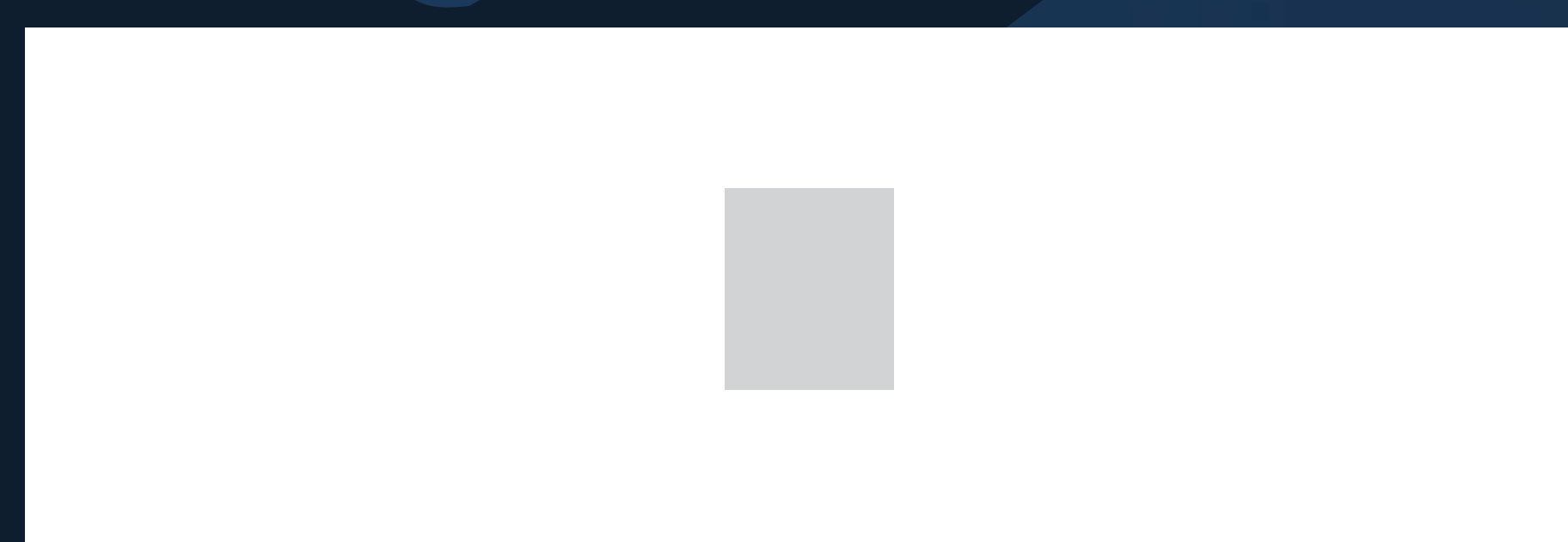
Rozpad Rakouska-Uherska na podzim roku 1918 a porážka monarchie ve válce otevřely cestu k samostatnosti. Dne 28. října 1918 byla v Praze vyhlášena Československá republika. V ulicích panovala euforie, lid spontánně odstraňoval symboly bývalého režimu a budoval nové instituce. Změny zasáhly i poštovní správu. Dosud platné známky nesly symboly Rakouska-Uherska, proto se už v říjnu a následně v prvních měsících roku 1919 objevila řada tzv. revolučních přetisků. Na rakouské i maďarské známky byly přidávány nápisy a znaky nového státu. Tyto přetisky nebyly vždy oficiálně schválené, ale staly se prvními hmatatelnými důkazy existence nového státu.

Pražské přetisky

Vydání pro (NV), Typy I a II

Přetisk s (RS), Typy I a II

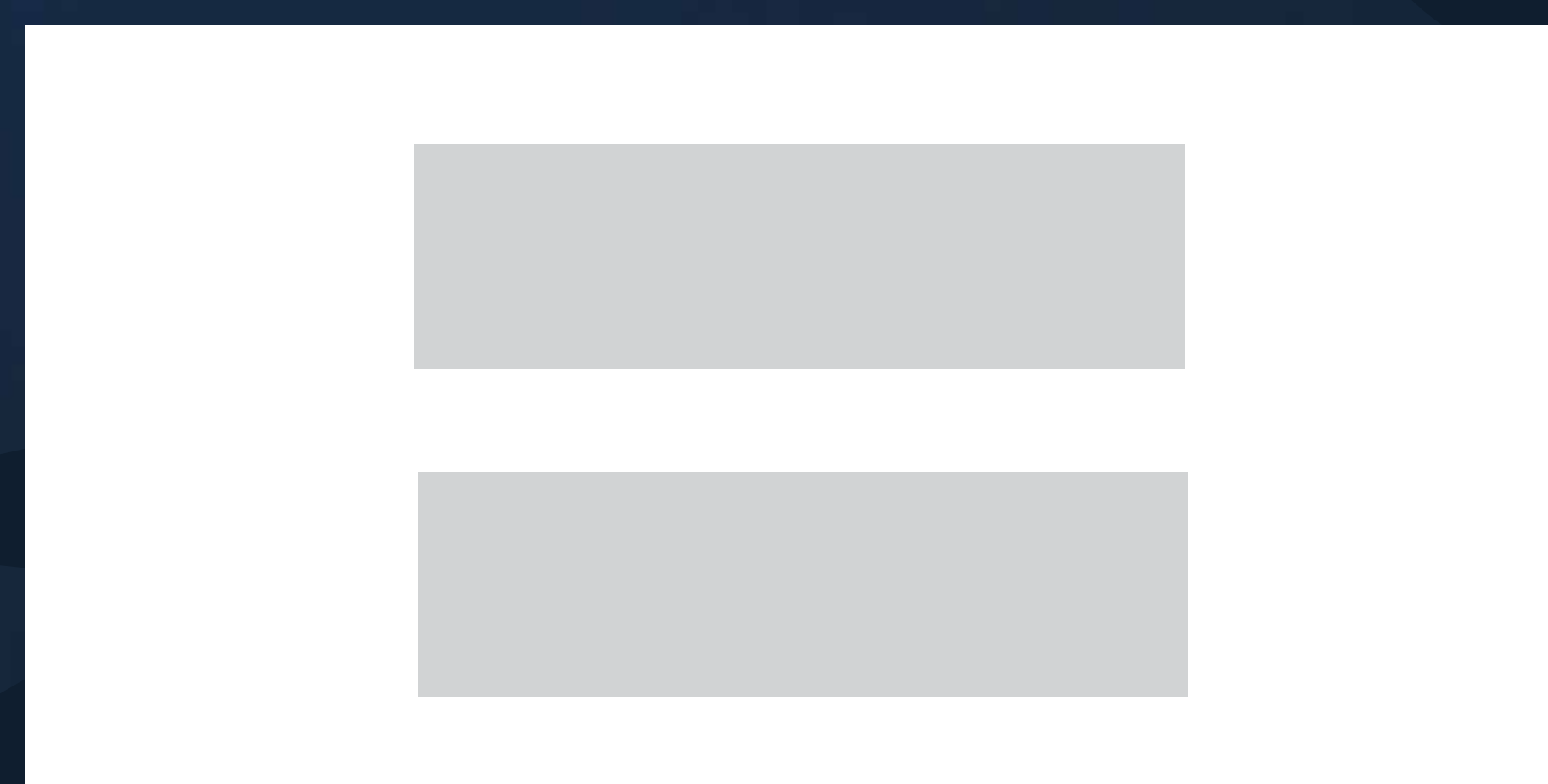

Návrh znak s korunkou

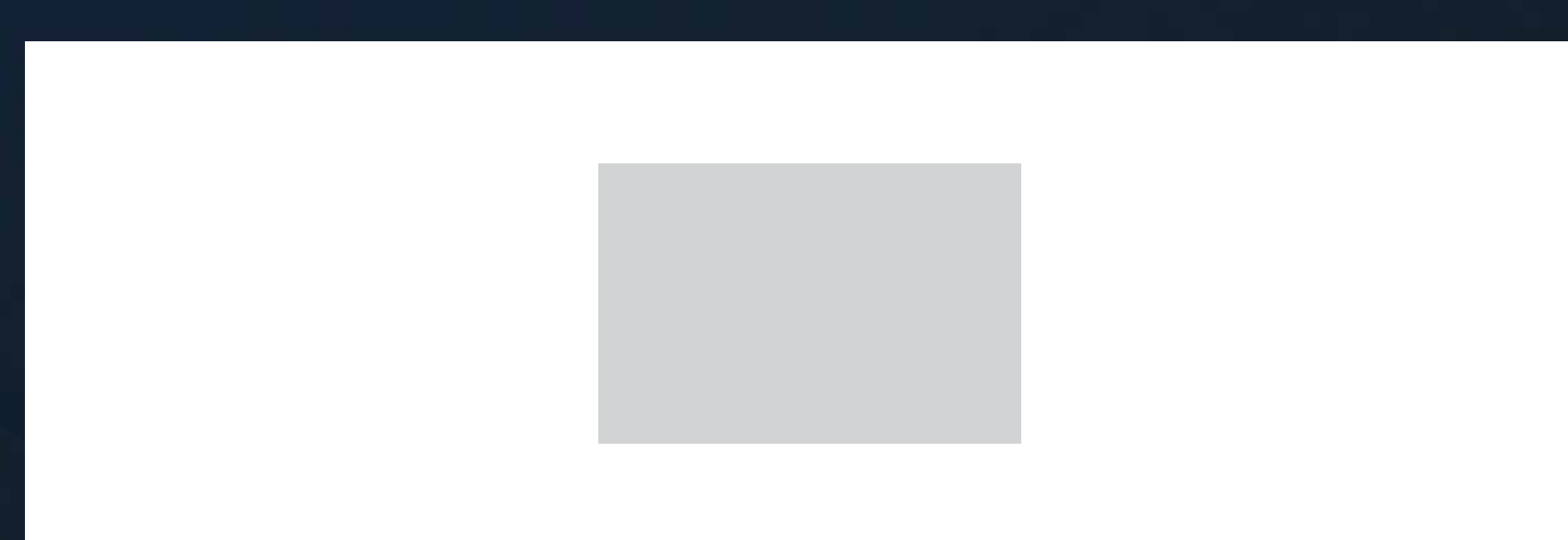
Zkusmé tisky v soutisku – unikáty

Hlubocké vydání

Přetisk černý a červený

Žilinské vydání

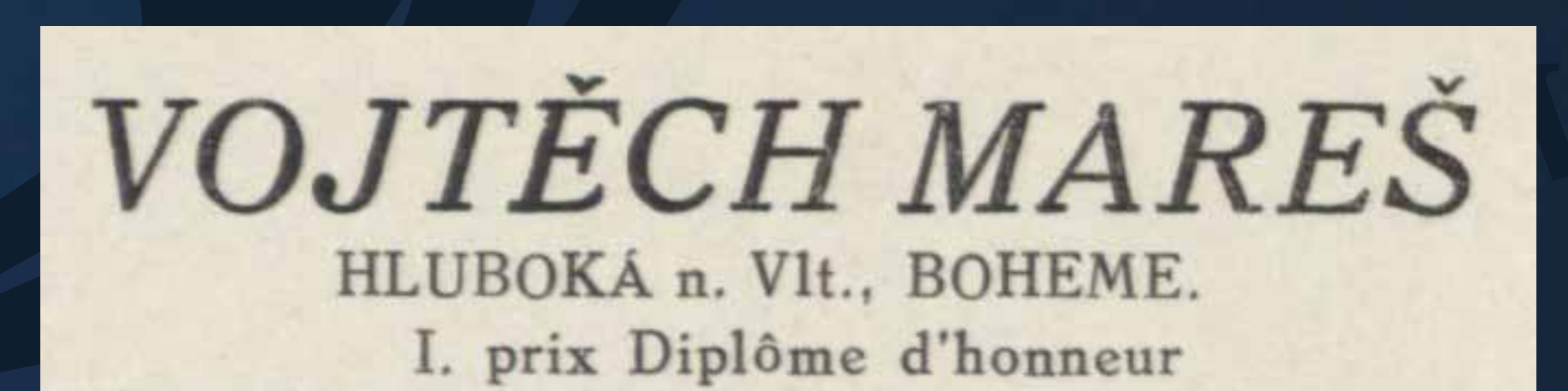

Parlament 1 K

Hlubocké vydání (Marešův přetisk)

Zajímavým regionálním projevem bylo tzv. Hlubocké vydání. Autorem byl Vojtěch Mareš, správce schwarzenberských lesních školek na Hluboké. Již 29. října 1918 si nechal zhotovit u rytce Hory v Českých Budějovicích kovové ruční razítko s českým lvem a nápisem „ČESKOSLOVENSKÝ STÁT“.

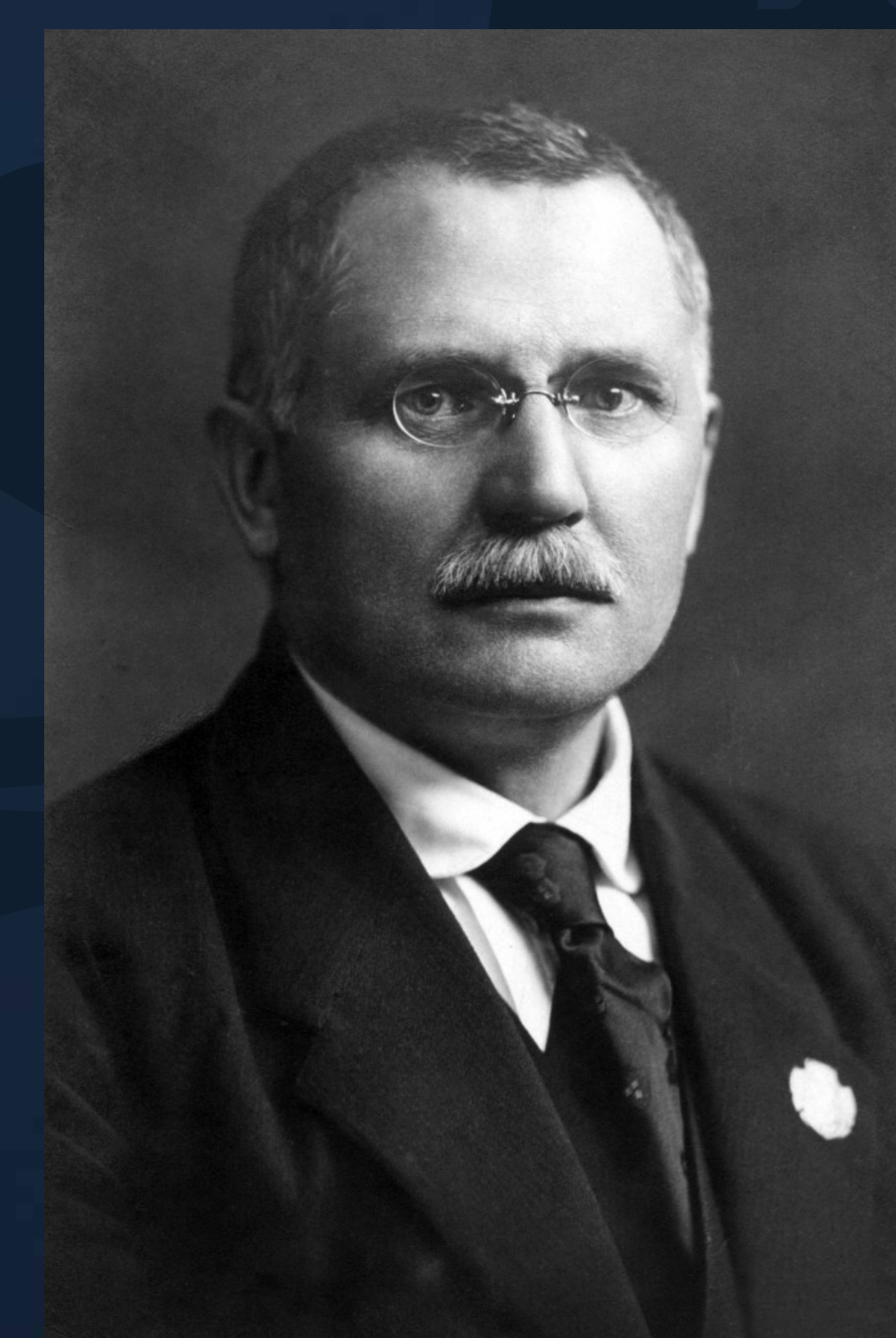
Tímto razítkem přetiskoval rakouské známky a skutečně je používal při vyplácení své korespondence. Přetisky se vyskytují v černé i červené barvě v normální a převrácené poloze.

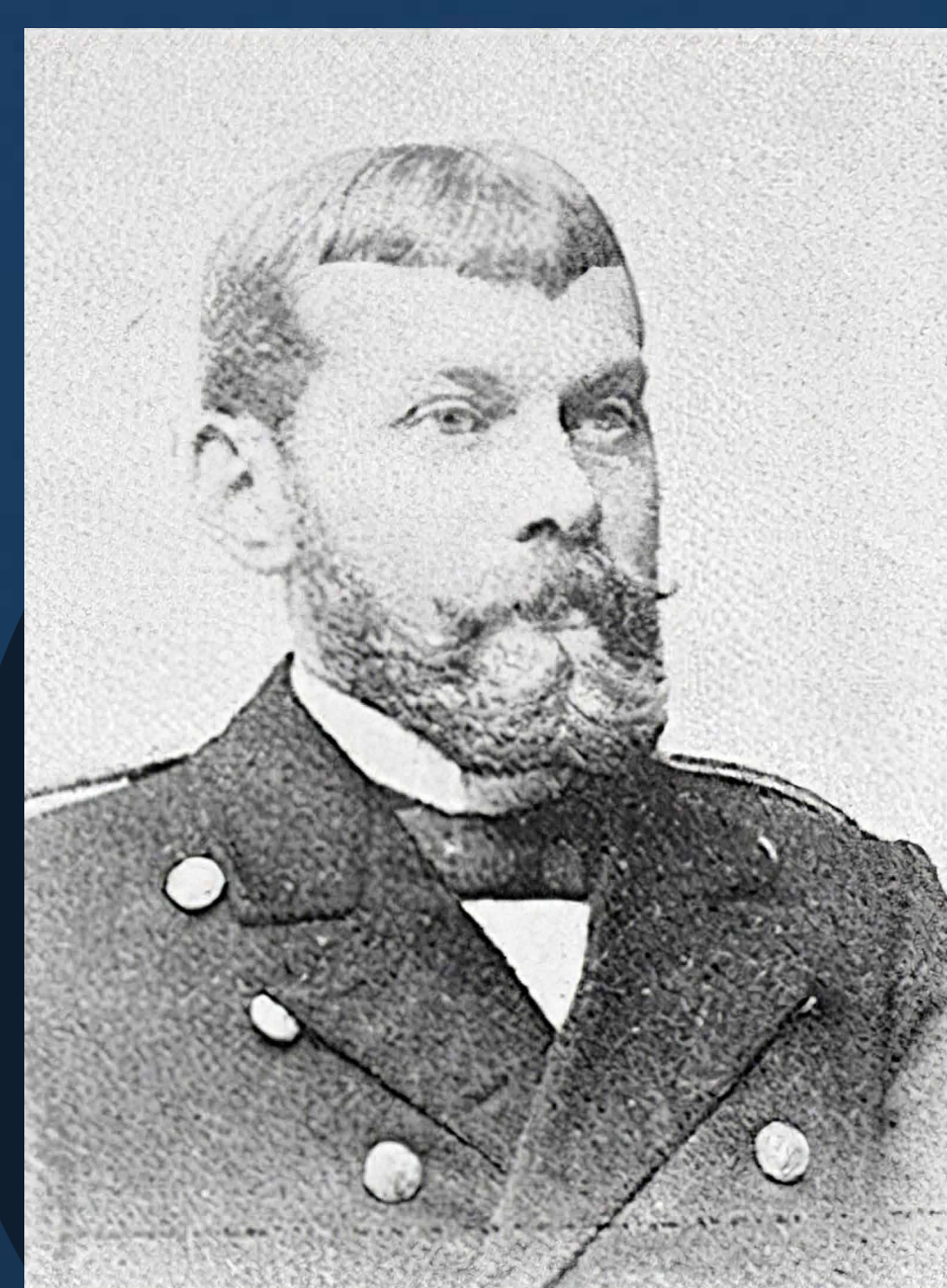
Hlavičkový papír

Žilinské vydání (Šrobárovův přetisk)

Na Slovensku zajišťoval chod státní správy ministr Dr. Vavro Šrobár. V lednu 1919 nechal úředně vyrobit tzv. Šrobárovy přetisky. Štočky vznikly v Praze, ale tisk probíhal v Žilině. Celkem bylo přetištěno asi 30 hodnot maďarských známek, malého i velkého formátu, ojediněle i poštou prošlé, dochovaly se i zkusmé přetisky v různých polohách. Později byl vytištěn tzv. druhý náklad, pravděpodobně v Praze.

Dr. Vavro Šrobár (1867–1950)

Jaroslav Lešetický (1866–1936)

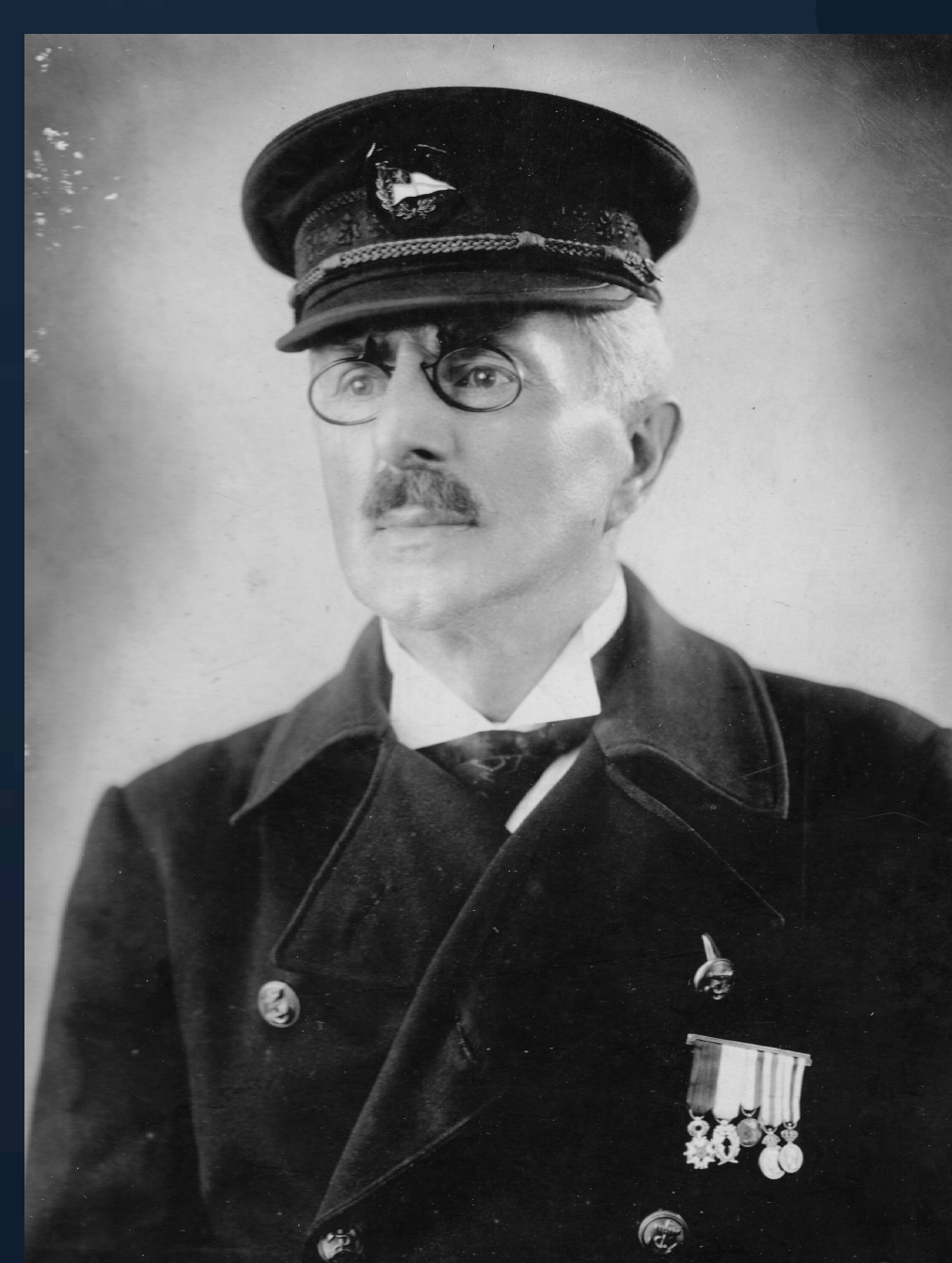
První návrhy

První návrhy revolučních přetisků vytvořil poštovní úředník Jaroslav Lešetický, Národnímu výboru je předložil Dr. Maxmilián Fatka. Obsahovaly nápis „Zatímní vláda československá 28. 10. 1918“. Byly provedeny ručně, černou barvou na průsvitný papír, ve třech variantách pro rakouské známky 5, 10 a 30 h Koruna a Karel.

Pražské přetisky – malý a velký znak

Nejnámější přetisky vznikly v Praze. V časopisu Český filatelista popsal Josef Rössler-Ořovský přetisk s nápisem „PROVISORNÍ ČESKOSLOVENSKÁ VLÁDA“. Na přelomu října a listopadu 1918 byl připraven přetisk pro Národní výbor, v první polovině listopadu pak přetisk z ruční sazby (RS) na malém počtu rakouských známek.

Zpočátku byl pod nápisem znak českého lva s korunkou, ta však byla brzy odstraněna, protože symbolizovala jen české země. Dne 7. listopadu 1918 proto vznikl nový přetisk s nápisem „ČESKOSLOVENSKÁ STÁTNÍ POŠTA“ a tzv. sdruženým znakem odboje.

Josef Rössler-Ořovský (1869–1933)

Obě varianty, malý znak a velký znak, se vzácně dochovaly i na poštou prošlých celistvostech. K nim přibyla řada zkusmých přetisků v černé a červené barvě, v normální i převrácené poloze. Na žádost Ing. Jaroslava Šuly byly začátkem roku 1919 vyrobeny také dodatečně přetisky pro Klub českých filatelistů

Filatelistický a historický význam

Revoluční přetisky z roku 1918 jsou svědectvím atmosféry zrodu republiky. Vznikaly spontánně, a proto jsou mimořádně rozmanité – od ručních nápisů po typografické tisky.

Historicky byly prvním symbolem nového státu, filatelisticky patří k nevyhledávanějším položkám. Některé se dochovaly jen v jednotlivých kusech, ojediněle na poštou prošlých celistvostech, ty jsou ozdobou špičkových sbírek.

„Revoluční známky 1918 – zrod poštovní svobody“ připomínají, že i malé papírové artefakty se mohou stát velkými symboly národní identity a boje za svobodu.

REVOLUČNÍ PŘETISKY – ZNÁMKY SVOBODY 1945

Praha – Náměstí Republiky

Protektorátní známky byly v květnových dnech 1945 spontánně přetištěny texty „ČSR“, „Pravda vítězí“ či „Osvobozená pošta“. Každý přetisk se stal malým manifestem konce okupace.

Rok 1945 znamenal konec jedné z nejtemnějších kapitol našich dějin. Po šesti letech okupace se český a slovenský národ dočkal svobody. Boje na frontách, Slovenské národní povstání i květnové povstání v Praze vyvrcholily osvobozením v květnu 1945. Spolu s návratem politické svobody se měnila i každodenní správa, a mezi prvními oblastmi, kde se změna projevila, byla pošta.

Okupační známky s portrétem Hitlera nebo s nápisy „Böhmen und Mähren“ se staly nenáviděným symbolem poroby. Proto byly už během květnových dnů na řadě míst okamžitě nahrazovány provizorními přetisky. Poštovní úředníci i obyvatelé brali zásoby protektorátních známek a razítkovali na ně texty a symboly, které měly ukázat, že okupace skončila. Tak vznikly takzvané revoluční přetisky.

Tyto přetisky se objevovaly spontánně v různých městech a obcích, bez jednotného nařízení. Neexistovala centrální podoba – v Praze se používaly gumové či kovové štočky, jinde postačily jednoduché ruční nápisy provedené perem nebo razítkem. Texty se lišily, ale všechny nesly společné poselství: „ČSR“, „Osvobozená pošta“, „Pravda vítězí“. Někde se objevoval i dvouocasý český lev, státní znak nebo letopočet 1945.

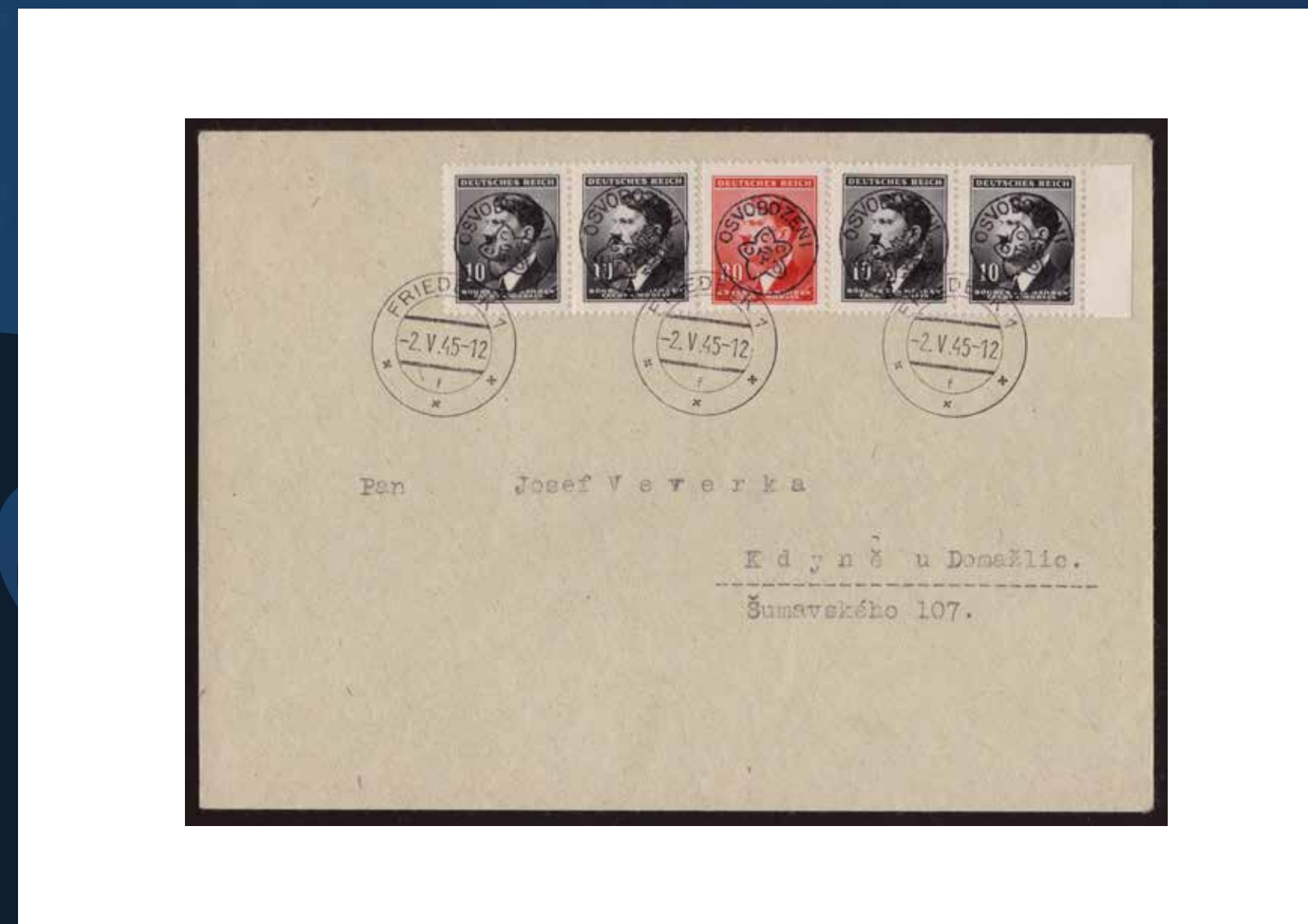
První zásilky s těmito přetisky byly odesílány už v květnových dnech, kdy v ulicích ještě probíhaly boje. Často šlo o dopisy posílané v euforii příbuzným nebo přátelům, aby i poštovní známka ukázala, že válka skončila a republika je svobodná. Vznikla tak pestrá paleta provizorních vydání, která dnes představuje nesmírně cenný doklad revoluční doby.

Rozmanitost a sběratelská hodnota

Rozsah těchto přetisků je mimořádně bohatý. Vznikaly ve velkých městech, jako byla Praha, Brno, Plzeň či Ostrava, ale i v menších obcích, kde místní úředníci a obyvatelé hledali vlastní způsoby, jak vyjádřit radost z osvobození. Některé přetisky byly provedeny pečlivě a v několika stovkách kusů, jiné existují pouze v několika exemplářích. Každý z nich je odrazem místní iniciativy a nadšení, které panovalo v prvních dnech míru.

Filatelisté dnes rozlišují několik desítek druhů revolučních přetisků. Některé jsou velmi vzácné, protože vznikly jen v několika kusech, jiné byly používány několik týdnů a dostaly se do širšího oběhu. Zajímavostí je, že tyto přetisky nevydala ústřední poštovní správa – šlo o spontánní akt místních úřadů a obyvatel. Proto se liší velikostí písma, barvou, typem písma i kvalitou provedení. Tato rozmanitost z nich činí výjimečné svědectví o nadšení a tvůrčí energii prvních dnů svobody.

Z filatelistického hlediska mají revoluční přetisky dvojitý význam. Na jedné straně představují atraktivní sběratelské rarity, ceněné pro svou vzácnost a lokální charakter. Na straně druhé jsou to především historické dokumenty, které ukazují, jak lidé vnímali konec okupace. Každý přetisk je malým manifestem: okupační symboly byly překryty a nahrazeny hesly o pravdě, vítězství a Československé republice.

Dopis odeslaný z pošty Frýdek I do Kdyně u Domažlic 2. 5. 1945

Dopis odeslaný z pošty Říčany u Prahy do Prahy XII 9. 5. 1945

Dopis odeslaný z pošty Praha 51 do Prahy – Vršovic 10. 5. 1945

Přetisk pošty Frýdek I

Přetisk pošty Plzeň v modré a červené barvě

Přetisk pošty Praha 5

Přetisk pošty Říčany u Prahy

Dědictví revolučních přetisků

Dnes jsou tyto známky a celistvosti vyhledávaným exponátem nejen ve filatelii, ale i v muzejních sbírkách. Připomínají, že i tak drobný předmět, jakým je poštovní známka, dokáže vyprávět velký příběh – příběh o konci války, o radosti z osvobození a o znovuzrození republiky.

Bohužel v pozdější době byla tato poválečná euforie zneužita různými spekulanty a prodejci známek, kteří vytvářeli sami různé přetisky, aby si zajistili a zvýšili prodej protektorátních známek, které už nikdo nechtěl. Za autentické lze tudíž považovat pouze přetisky na protektorátních známkách, které byl v době jejich přetištění, případně použití platnými známkami a poštovní úřady je tudíž reálně měly k dispozici na poštovních přepážkách. Přetisky na říšských známkách pořízené na poštovních úřadech v Sudetech lze považovat rovněž minimálně za sporné.

Revoluční přetisky z roku 1945 jsou tak jedinečným spojením filatelie a historie. V každém přetisku se zrcadlí emoce těch dní – nadšení, víra a odvaha lidí, kteří chtěli dát světu jasně najevo: okupace skončila, Československo znovu žije.

Plzeň – Hlavní náměstí

Frýdek Místek

České Budějovice

Plzeň

Hradec Králové

Praha – Václavské náměstí

Praha – Prašná brána

PROTEKTORÁT – MEZI UMĚNÍM A TEROREM

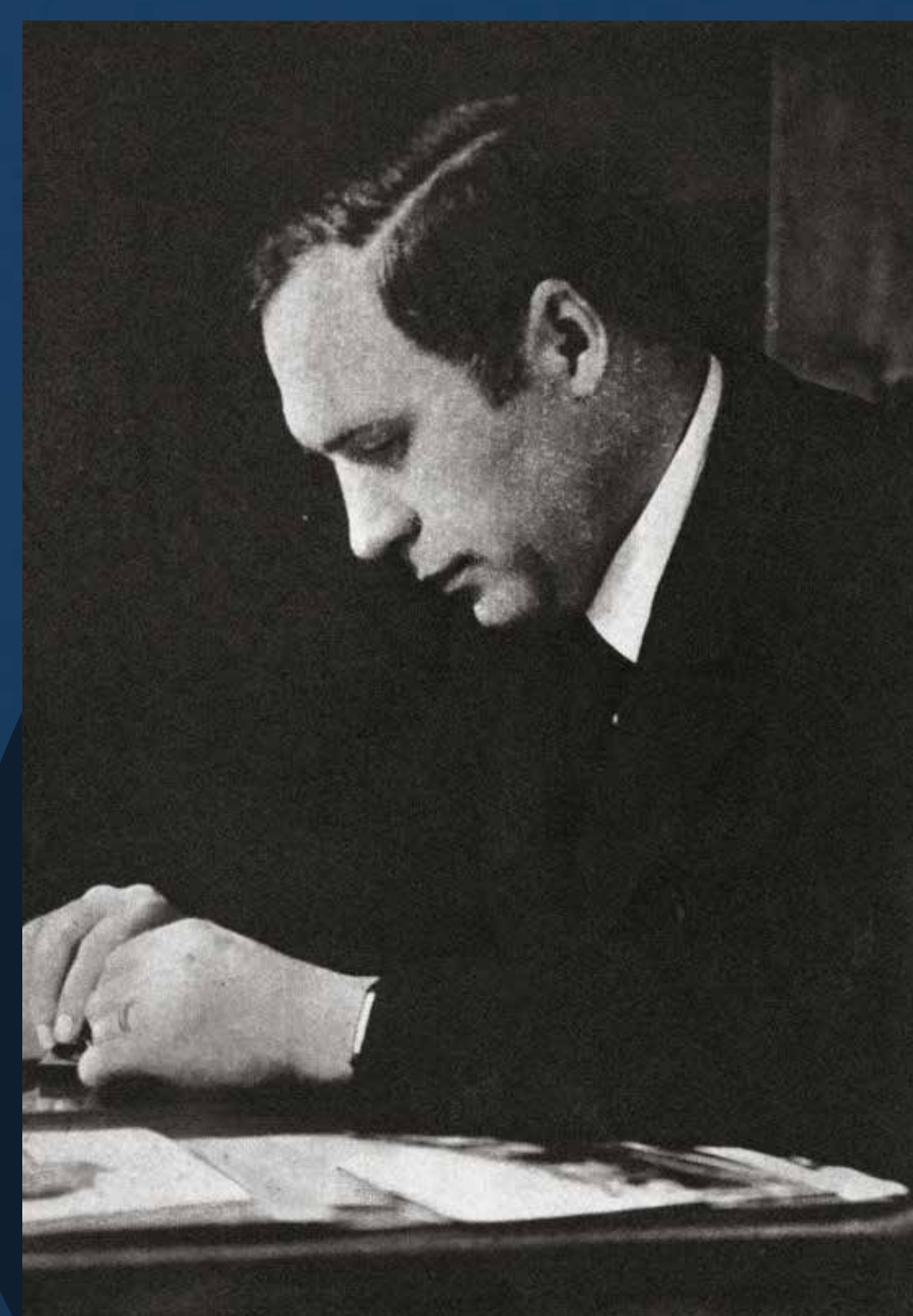

Atentáčníci na Heydricha – Jan Kubiš a Josef Gabčík

Protektorát – ztráta svobody a role pošty

Po okupaci českých zemí 15. března 1939 vznikl Protektorát Čechy a Morava. Samostatnost Československa skončila a země byla podřízena moci Třetí říše. V čele stál říšský protektor se širokými pravomocemi, zatímco česká správa byla jen formální. Život obyvatel byl poznamenán ztrátou svobody, postupnou germanizací a každodenní kontrolou. Jedním z prostředků, jímž se okupační moc snažila působit na obyvatele, byla i pošta. Známky, pohlednice a razítka se staly nejen prostředkem běžné komunikace, ale také nositelem propagandy. Každý dopis nesl tvář nového režimu.

Přesto i v těchto podmínkách pokračovala práce českých výtvarníků. Někteří z nich, ač pod tlakem okupantů, dokázali udržet vysokou uměleckou úroveň návrhů. K nim patřil i Bohumil Heinz (1894–1940), grafik a malíř. Heinz se podílel na tvorbě známek už za první republiky, a i v protektorátní době pokračoval v návrzích. Jeho zkusmé tisky a náčrty ukazují cestu od prvotního návrhu po definitivní vydání známky.

Bohumil Heinz

Tyto materiály jsou mimořádně cenné, neboť odhalují zákulisí vzniku emisí – od tužkové kresby až po zkušební otisk. V Heinzových návrzích nacházíme motivy českých měst, památek a krajiny. Byť schvalované okupanty, působí často neutrálně a nesou v sobě i tichou připomínku české kultury. Ukazují, že i v nesvobodě mohla česká grafika usilovat o důstojný výraz a zachování identity.

Blahopřání napsané a nakreslené vlastnoručně Bohumilem Heinzem členům rodiny Bursíkových

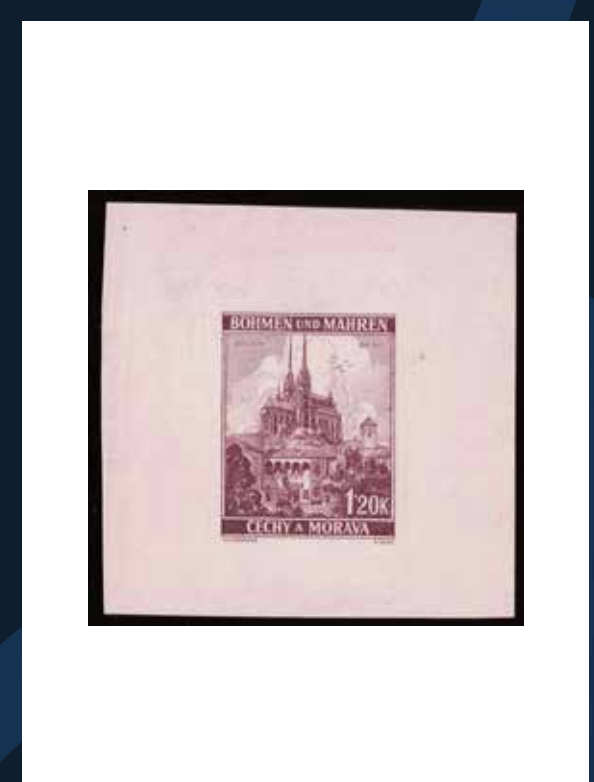
Bohumil Heinz – Brno, 1,20 K, otisk rytiny v zelené barvě

Bohumil Heinz – Brno, 1,20 K, otisk rytiny v červené barvě

Bohumil Heinz – Brno, 1,50 K, otisk rytiny v zelené barvě

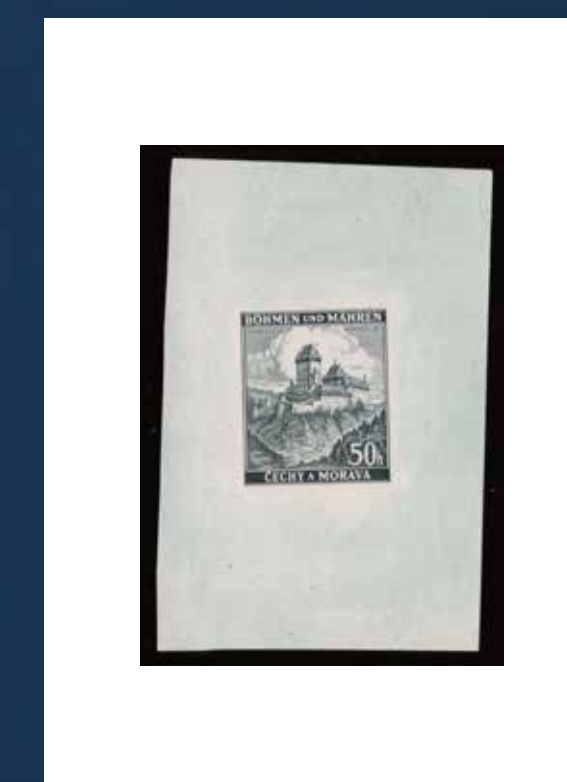
Bohumil Heinz – Brno, 1,20 K, otisk rytiny

Bohumil Heinz – Zlín, 3 K, otisk rytiny v červené barvě

Bohumil Heinz – Zlín, 3 K, otisk rytiny v zelené barvě

Bohumil Heinz – Karlštejn, 50 h, otisk rytiny

Bohumil Heinz – Praha, 1 K, otisk rytiny

Bohumil Heinz – Bechyně, 5 K, otisk rytiny

Bohumil Heinz – Ostrava, 4 K, otisk rytiny

Bohumil Heinz – Praha, Valdštejnská zahrada, 10 K, otisk rytiny

Kontrast umění a propagandy

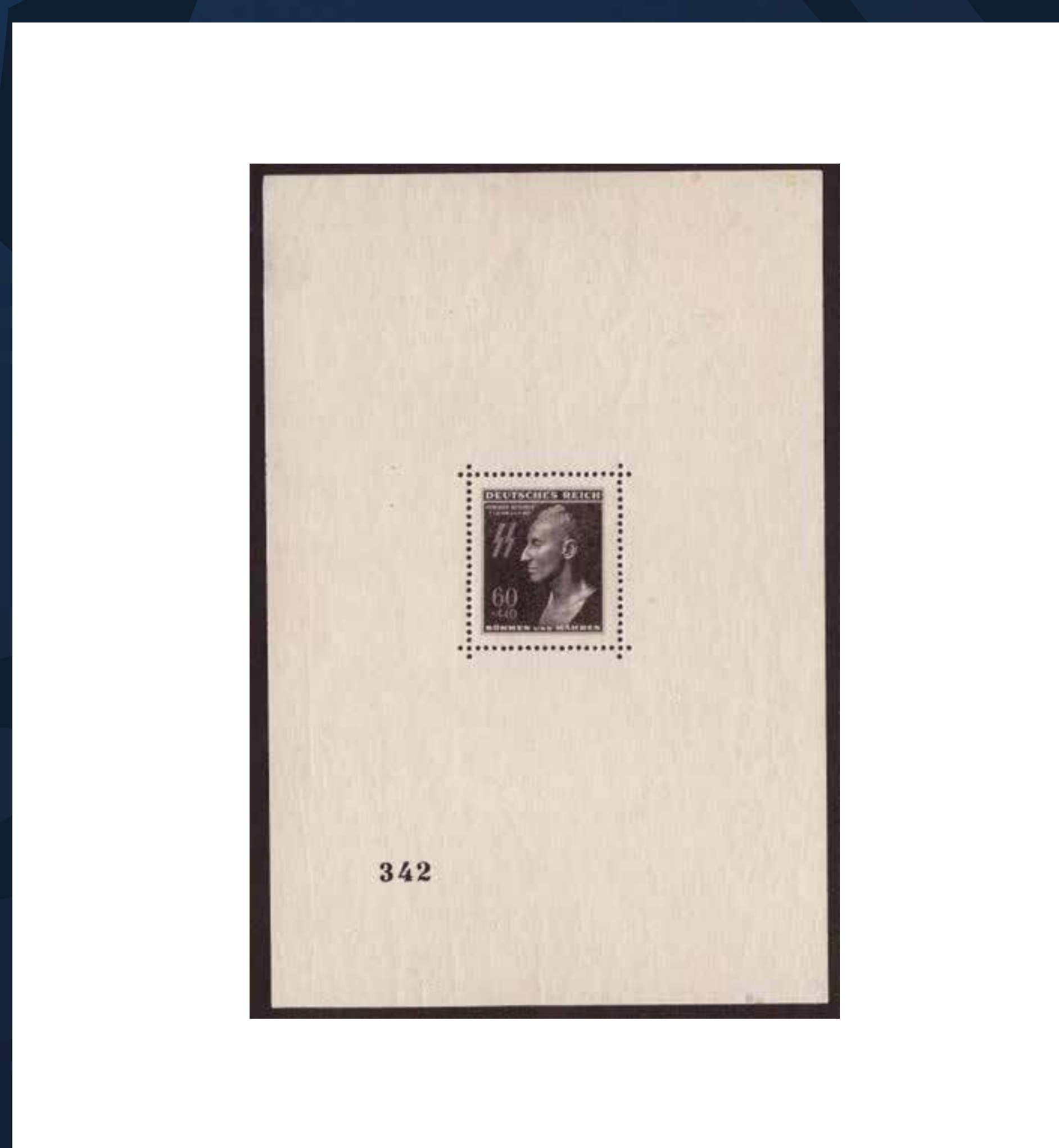
Vedle zkusmých tisků Bohumila Heinze, které připomínají snahu českého výtvarníka zachovat kvalitu a tradici grafické tvorby, stojí Heydrichův aršík – ukázka, jak okupanti využívali poštovní emise k oslavě moci a zastrasování obyvatelstva. Tento kontrast je mimořádně výmluvný. Na jedné straně umělec, který v těžkých časech usiloval o důstojný výraz. Na druhé straně propaganda, která poštovní známku proměnila v nástroj k uctění jednoho z nejnáviděnějších představitelů nacistické moci.

Exponát věnovaný protektorátní poště tak ukazuje, že i malé známky a aršíky nesou velké příběhy. Mohou být dokladem uměleckého talentu a snahy udržet kulturní identitu, ale také symbolem teroru a propagandy. Zkusmé tisky Bohumila Heinze a Heydrichův aršík společně vyprávějí příběh o tom, jak byla pošta v době okupace zneužita, ale zároveň jak se i v nesvobodě rodila díla, která si uchovala uměleckou hodnotu. Jsou svědectvím o tragické době, v níž se střetávalo umění a propaganda, svoboda a násilí.

Heydrichiáda a doba teroru

Zcela jiný obraz protektorátní pošty přinesly události roku 1942. Dne 27. května byl v Praze-Libni smrtelně zraněn zastupující říšský protektor Reinhard Heydrich, přezdívaný „muž železného srdce“. Atentát provedli českoslovenští parašutisté vyslaní z Londýna v rámci operace Anthropoid. Heydrich byl jedním z nejmocnějších mužů nacistického režimu, architekt tzv. „konečného řešení židovské otázky“ a symbol brutální okupace. Po jeho smrti 4. června následovala vlna represí: hromadné popravy, vypálení Lidic a Ležáků, zatýkání a teror. Tato odvetná opatření měla zastrážit český národ, ale ve skutečnosti se stala symbolem jeho utrpení a odporu.

Rok poté, v září 1943, vydala protektorátní pošta pamětní aršík k prvnímu výročí Heydrichovy smrti. Obsahoval reprodukcí posmrtné masky Heydricha, vyhotovené profesorem sochařství pražské Uměleckoprůmyslové školy Franzem Rotterem, a byl vydán v omezeném nákladu. Určen byl spíše k reprezentaci a propagandě než k běžnému poštovnímu použití. Aršík měl působit jako projev úcty k zastupujícímu říšskému protektorovi a měl připomínat jeho „oběť“ za Říši. Ve skutečnosti se však stal symbolickým dokumentem doby teroru – malý papírový artefakt, který oslavoval muže zodpovědného za tisíce obětí.

Heydrichův aršík č. 342

Dnes je Heydrichův aršík nejdražším aršíkem světa. Dochovalo se jej ne více než 200 kusů, což výrazně zvyšuje jeho vzácnost i sběratelskou hodnotu. Sbírá se nejen pro svou mimořádnou cenu, ale také proto, že představuje názornou ukázkou zneužití poštovních známek k propagandistickým účelům.

Pohřeb Reinhardta Heydricha

Tržna u příležitosti prvního výročí atentátu na R. Heydricha

Reinhardt Heydrich

Ležáky po vyhlazení

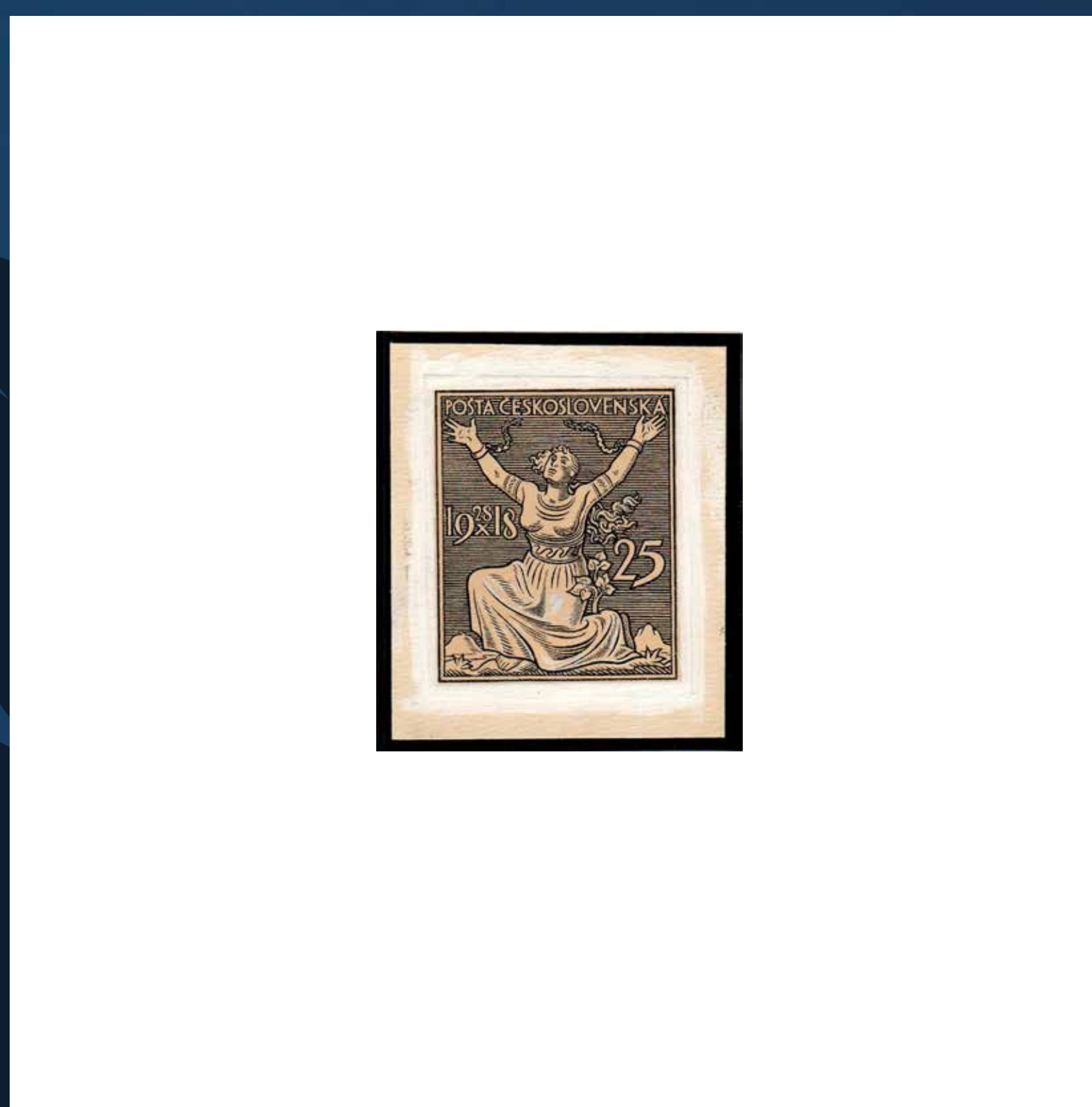

Lidice po vyhlazení

OSVOBOZENÁ REPUBLIKA A DOPLATNÍ CHYBOTISK 50/50

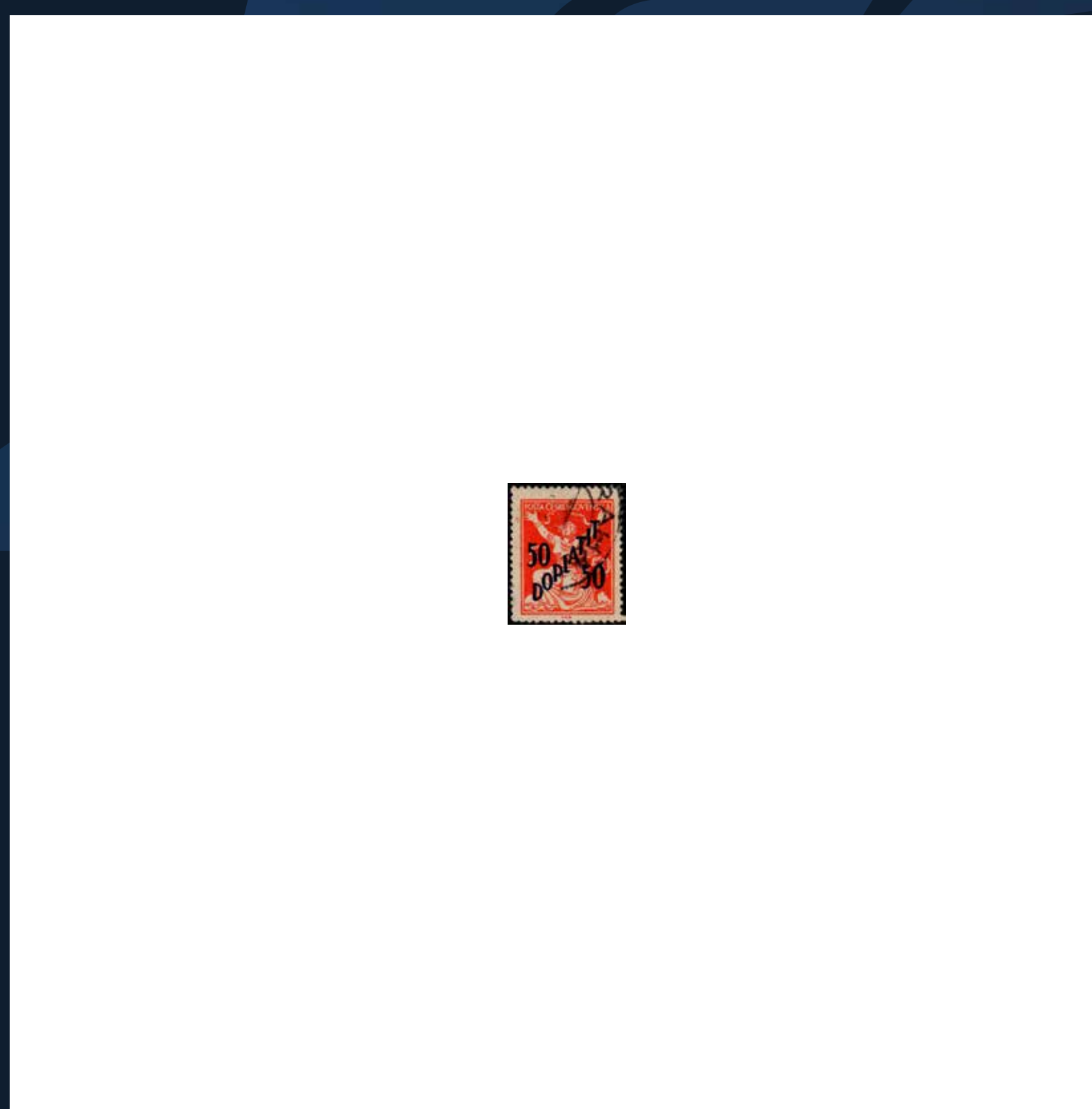
Po vzniku samostatného Československa v roce 1918 začala poštovní správa vydávat vlastní známky, z nichž první byly slavné **Hradčany** od Alfonse Muchy. V krátkém čase následovala celá řada dalších emisí, které formovaly vizuální identitu mladé republiky. Mezi nimi má zvláštní postavení emise „**Osvobozená republika**“,

Návrh vytvořil již v roce 1919 významný český grafik a typograf **Vratislav Hugo Brunner** k 1 výročí Československa. Zvolil moderní a výmluvný motiv – **klečící ženu, která trhá řetězy na ruku**. Tento obraz symbolizoval **osvobození českého a slovenského národa z poroby habsburské monarchie** a stal se jedním z nejvýraznějších výtvarných symbolů nové státnosti. Znamky s tímto motivem se objevovaly na milionech zásilek a zakořenily v paměti první republiky jako skutečný emblém svobody.

Finální návrh známky, kresba tuží a bělobou, 45 × 55 mm

V rámci emise Osvobozená republika bylo vydáno v letech 1920-1922 celkem 11 známek lišících se nominální hodnotou a barvou. Z nich tři hodnoty byly červené, jednalo se o hodnoty 20, 50 a 150 haléřů. V letech 1921 a 1923 byla ukončena platnost některých hodnot z této emise a když pošty odváděly nespotřebované archy, spolu s archy známek 20h nebo 150h Osvobozená republika 1920 byl omylem opatřen přetiskem „Doplatit“ i jeden arch hodnoty 50h, pravděpodobně z 2. tiskové desky. K záměně došlo zřejmě v r. 1923. Tento přetištěný arch byl přidělen poštovnímu úřadu Praha 14, kde známky z něj byly pravděpodobně beze zbytku vypotřebovány začátkem ledna 1928. První zmínka o nálezů chybotisku je datována říjnem 1928. Do dnešních dnů bylo nalezeno mezi 15-20 exempláři.

Jedná se o nejvýznamnější a nejpůvodnější raritu československé provenience, autentickou a prestižní vzácnost, která je respektována celou světovou filatelií.

Úřední znak československé pošty, 1925

Listonoši z poštovního úřadu Praha 14 se připravují na pochůzku, 30. léta

Dnešní podoba budovy, kde v r. 1928 sídlil p. ú. Praha 14, pplk. Sochora 727/27, Praha 7

Autor známky, Vratislav Hugo Brunner (1886–1928)

SKAUTSKÁ POŠTA PŘETISK „PŘÍJEZD PREZIDENTA MASARYKA“ (1918)

Krátce po vzniku republiky se skauti stali doručovateli pošty pro Národní výbor. Na jejich známkách s českým lvem se objevuje nápis „Pošta českých skautů ve službách národní vlády“ a vzácný přetisk připomínající návrat prezidenta Masaryka.

Vyhlášení samostatného Československa dne 28. října 1918 přineslo národu naplnění dlouholetých snah o svobodu. Státní správa se však teprve rodila a mnohé instituce byly stále spojeny s bývalou rakousko-uherskou monarchií. To vyvolávalo nedůvěru obyvatel, zejména k poště, která byla symbolem cizí moci a nástrojem válečné cenzury.

Aby byla zajištěna bezpečná a spolehlivá komunikace, pověřil Národní výbor organizace, jimž veřejnost důvěřovala – především sokoly a skauty. Ti v listopadu 1918 v Praze zřídili skautskou poštu, která doručovala dopisy a telegramy jak mezi obyvatelstvem, tak i pro potřeby Národního výboru.

Pro financování této služby byly vydány vlastní poštovní známky. Byly tištěny v pražské vojenské tiskárně a nesly vyobrazení českého dvouocasého lva – nového státního znaku. Okraj známky doplňoval výrazný text:

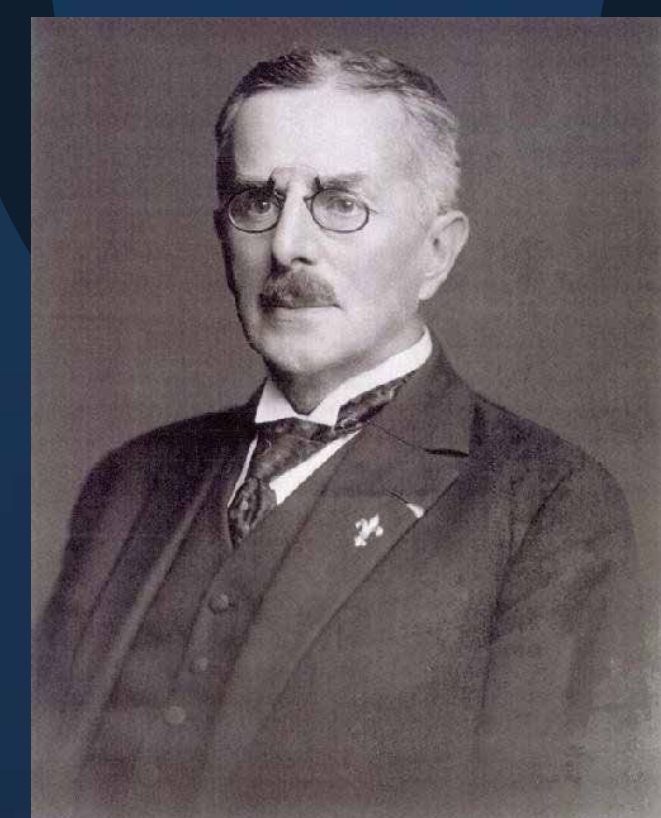
„POŠTA ČESKÝCH SKAUTŮ VE SLUŽBÁCH NÁRODNÍ VLÁDY“.

Tento nápis jasně ukazoval, že šlo o oficiální pomocnou poštovní službu podřízenou Národnímu výboru, nikoli o soukromý podnik.

Známky vyšly ve dvou hodnotách: 10 haléřů modrá a 20 haléřů červená. Jejich platnost byla omezena pouze na období od 7. listopadu do 25. listopadu 1918, tedy necelé tři týdny.

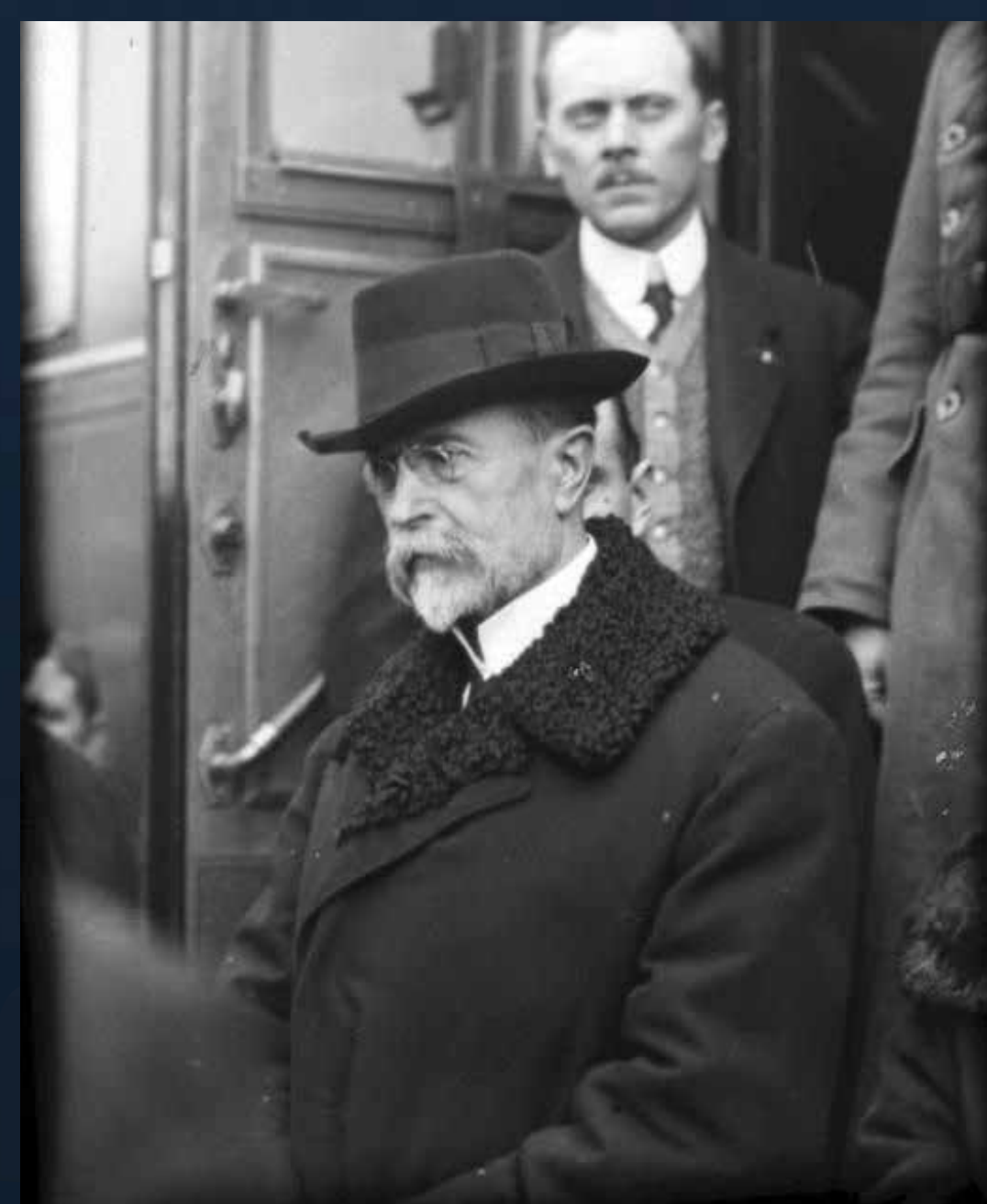
Skautské známky mají v české i světové filatelii zcela mimořádný význam. Byly to totiž první československé poštovní známky, které se skutečně objevily v poštovním styku, a zároveň první známky na světě se skautskou tematikou. Spojení státní symboliky (český lev, nápis o službě národní vládě) se skautskou organizací, jež se dobrovolně postavila do služeb vlasti, činí z těchto emisí unikát, který nemá obdoby.

Známky existují v několika barevných odstínech. U desetihaléřové hodnoty se kromě běžné modré objevují vzácné varianty světle modrá a ultramarínová, u dvacetihaléřové červené pak varianta světle červená. Tyto odstíny, zvláště v kombinaci s pozdějším přetiskem, patří k nejvyhledávanějším raritám.

Klíčovou osobností celého projektu byl Josef Rössler-Ořovský (1869–1933) – průkopník českého sportu, činovník Sokola a významný podporovatel skautského hnutí. Díky jeho organizačním schopnostem a autoritě se podařilo zajistit jak vydání skautských známek, tak uznání celé poštovní služby ze strany úřadů.

Velmi významnou roli sehrál také Antonín Benjamin Svojsík (1876–1938), zakladatel českého skautingu a tehdejší náčelník Junáka. Pod jeho vedením se skauti stali spolehlivou a disciplinovanou silou, která mohla převzít část odpovědnosti za poštovní styk. Svojsík dohlížel na organizaci služby a díky jeho autoritě získala skautská pošta důvěru veřejnosti i Národního výboru.

Příjezd
prezidenta Masaryka
speciálním vlakem

„PŘÍJEZD PREZIDENTA MASARYKA“

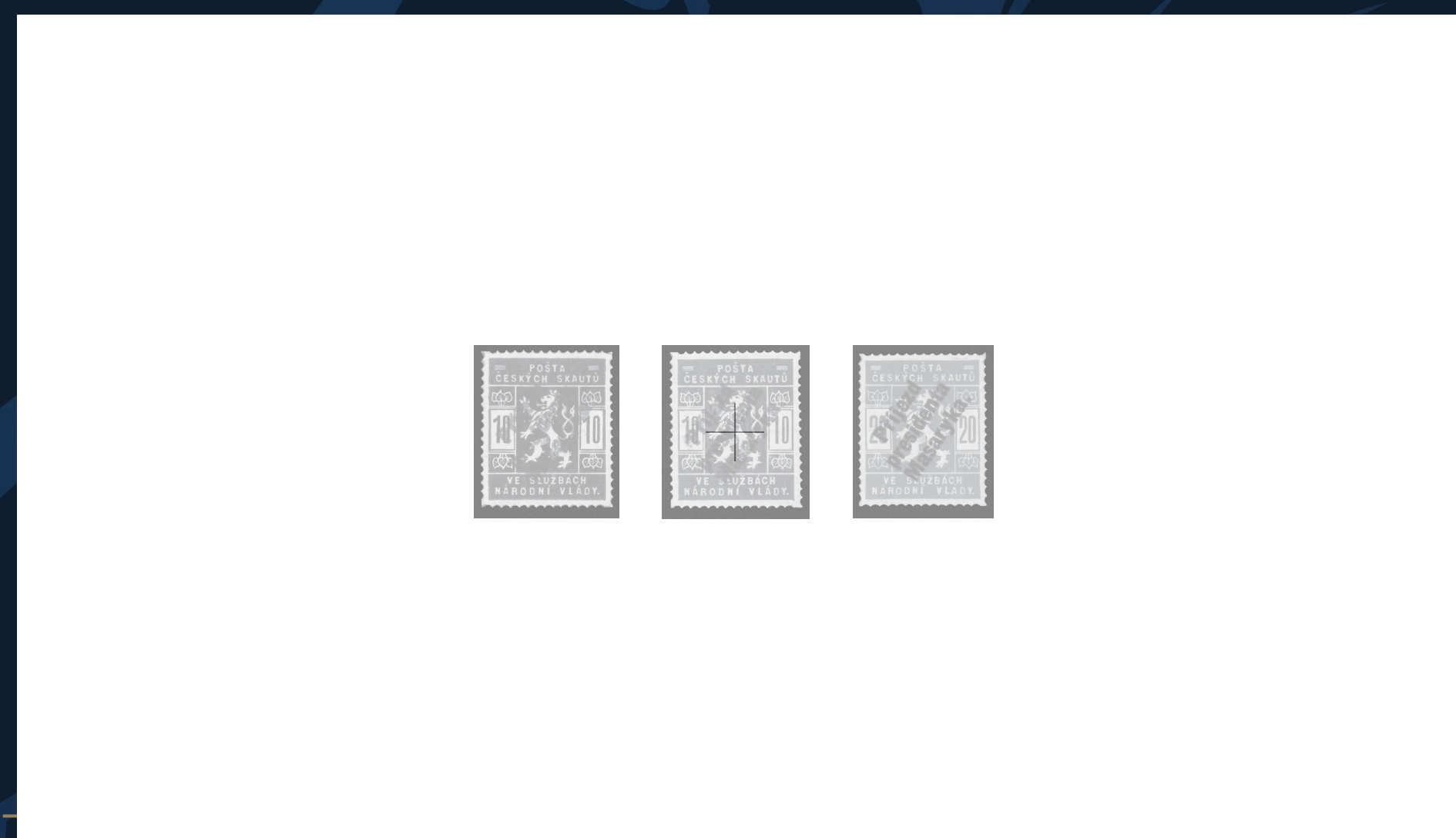
Příjezd prezidenta Masaryka
na Václavské náměstí
v Praze

Skautská pošta a přetisk Masarykova příjezdu tak představují jedinečné spojení dějin a filatelie. Ukazují nadšení mladé generace, která se aktivně zapojila do budování nového státu, i okamžik, kdy se hlava státu vrátila do vlasti jako symbol svobody.

Zcela mimořádnou kapitolou se stal příjezd prezidenta Masaryka. 21. prosince 1918 dorazil Tomáš Garrigue Masaryk do Prahy, kde byl přivítán jako hlava nového státu. Tato událost se stala obrovskou slavností a završila boj za nezávislost. Právě při této příležitosti byla část skautských známek opatřena jednoduchým přetiskem:

„Příjezd prezidenta Masaryka.“

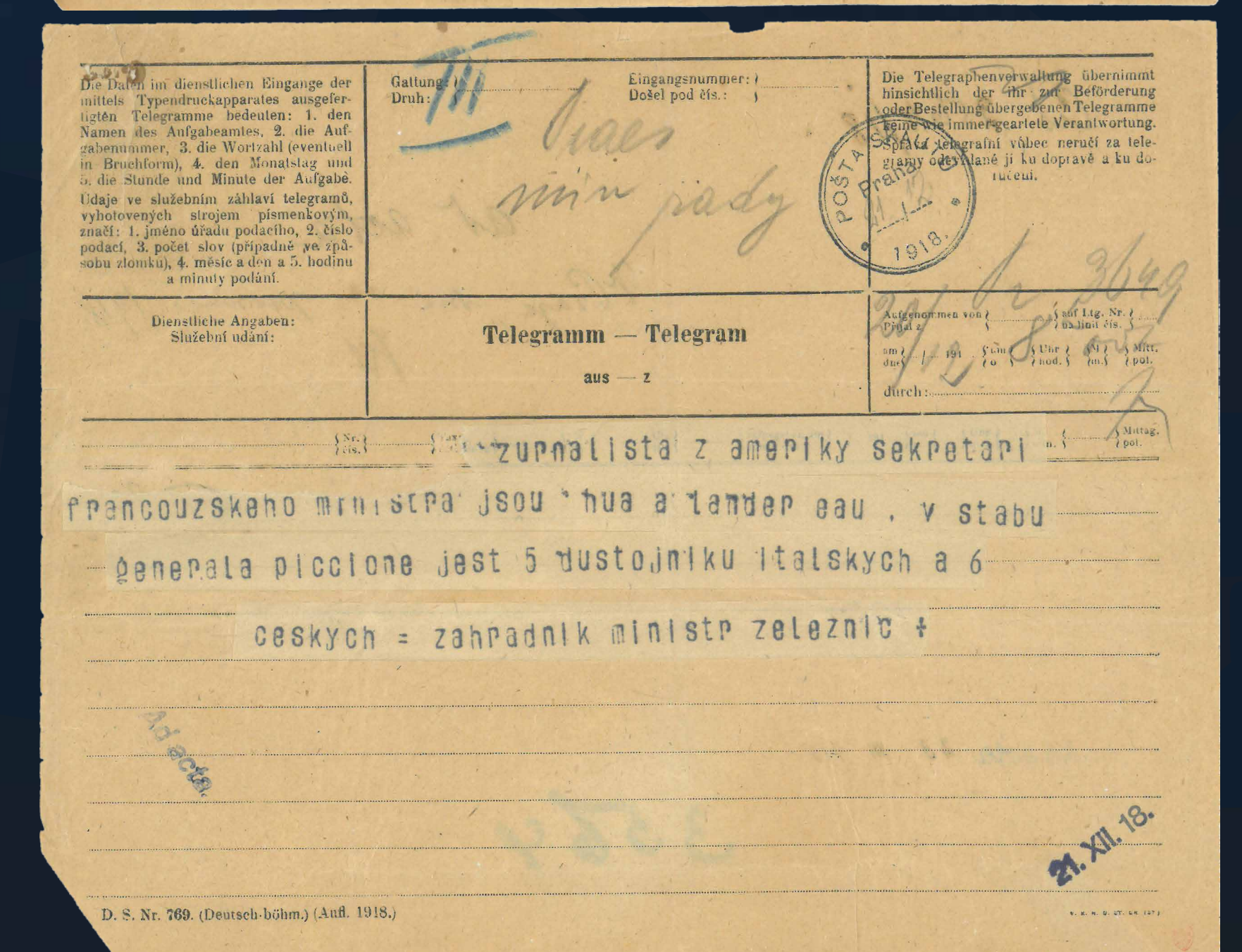
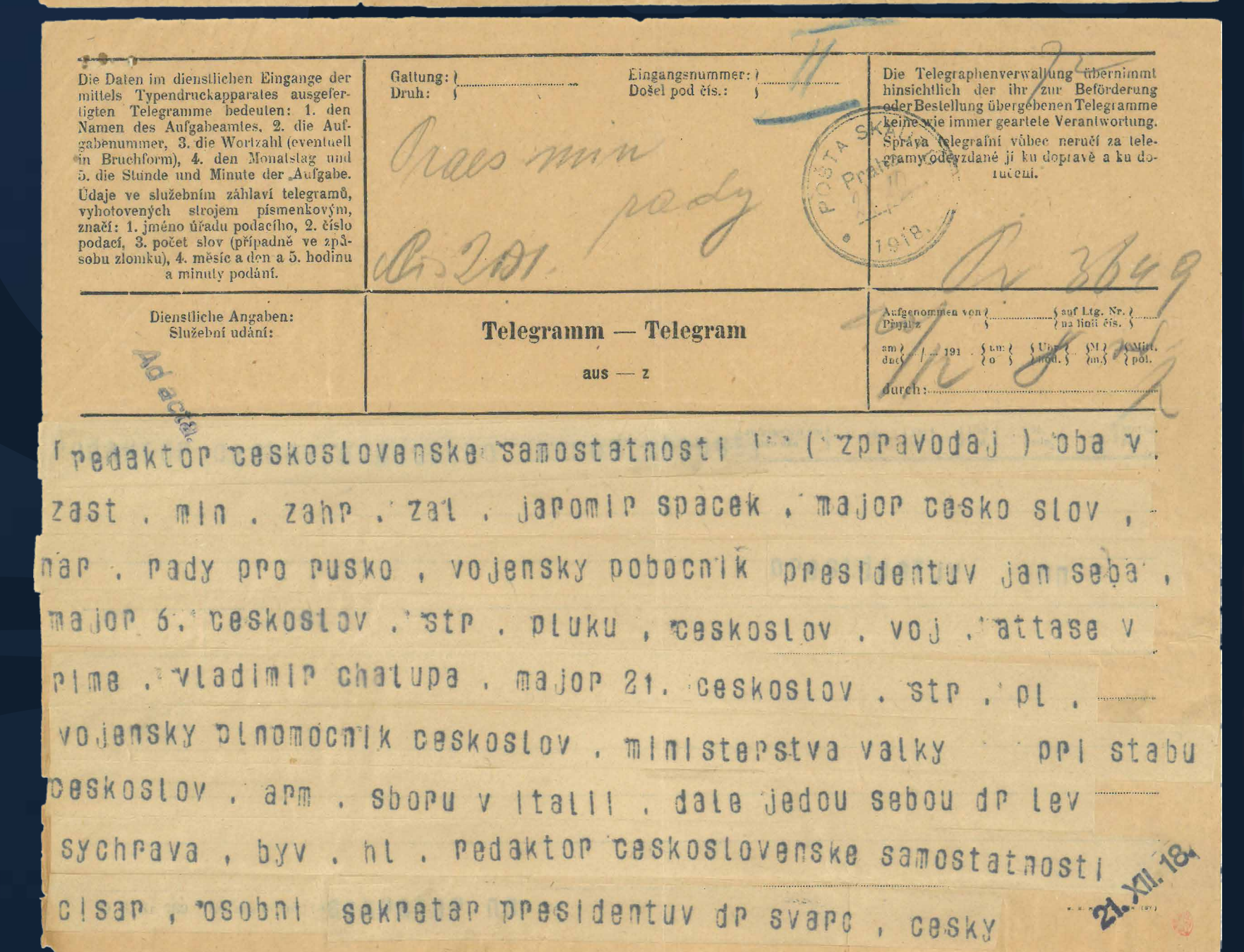
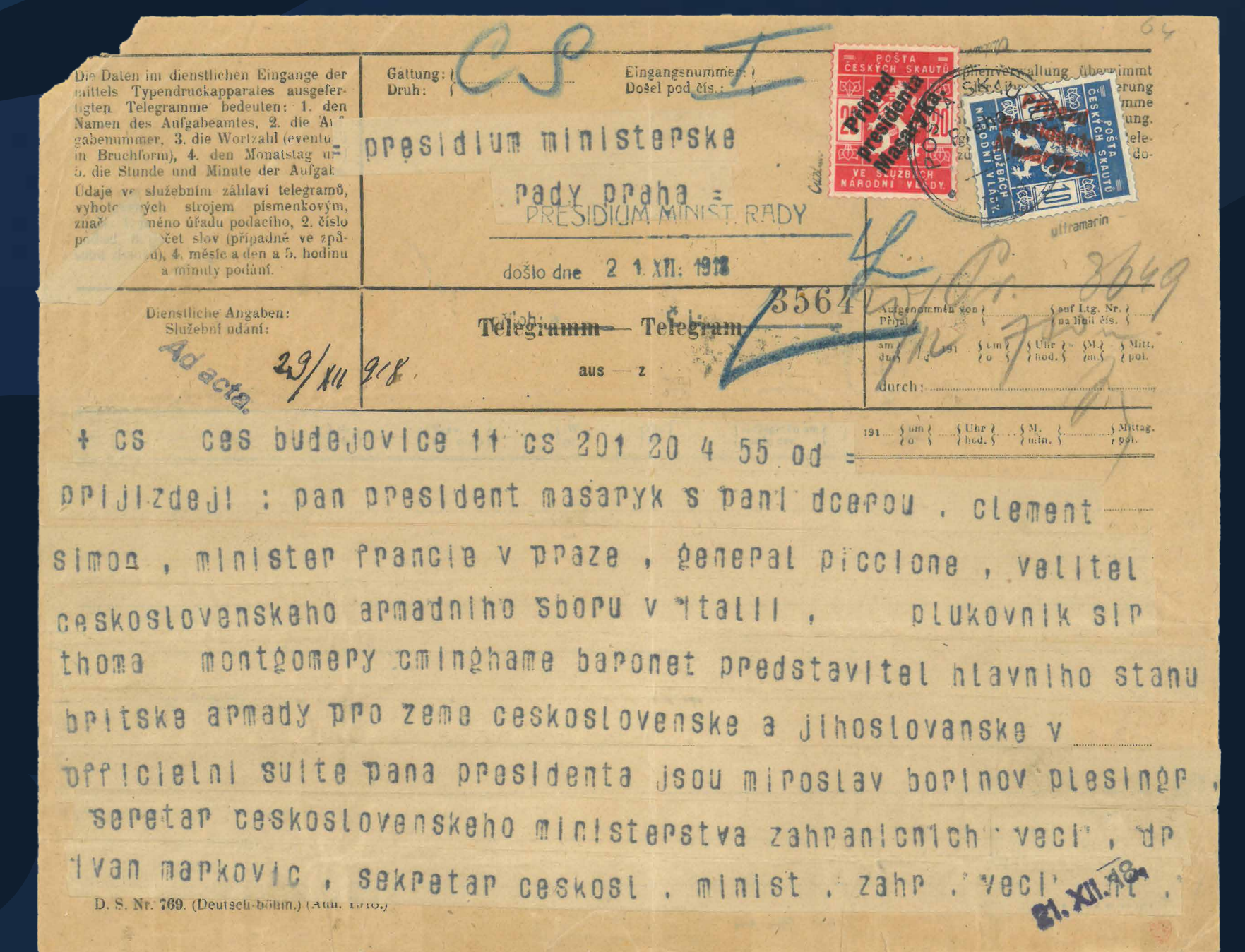
na modré známce červenou barvou a na červené černou barvou.

Tyto přetisky byly použity pouze jeden jediný den – 21. prosince 1918 – a vznikly jen v malém množství. Dnes patří mezi nejvzácnější položky československé filatelie. Zvláště vyhledávaná je varianta na světle modré známce. Ještě cennější jsou doklady skutečného poštovního použití – dopisy a telegramy s těmito známkami. Dochovalo se jich jen minimum, a právě ony dokazují, že nejde pouze o filatelistickou kuriozitu, ale o autentické svědectví doby.

Listovní zásilka doručována v místě skautskou poštou. Doručována skautem Šourkem dne 21. prosince 1918 na kolegu Svojsíka nacházejícího na Wilsonově nádraží s očekáváním na prezidentskou delegaci. Obálka je opatřena velmi vzácnou skautskou známkou 20 haléřů červená „Příjezd prezidenta Masaryka“, která s přetiskem byla v platnosti pouze uvedený den.

Dobový třídílný telegram s obsáhlým spěšným sdělením o delegaci v čele s prezidentem T. G. Masarykem, přijíždějící do právě konstituované Československé republiky. Úvodní část telegramu vyplacené velmi vzácnými skautskými známkami 10 h světle modrá a 20 h červená s přitiskem „Příjezd prezidenta Masaryka“.

VYSOČANSKÝ SJEZD

Nevydané známky roku 1968 – symbol zmařené naděje

Známky připravené k vydání na 14. sjezd KSČ v září 1968 se kvůli okupaci nikdy nedostaly do oběhu. Dnes patří k nejsilnějším filatelistickým svědectvím Pražského jara a jeho násilného potlačení sovětskou okupací.

Rok 1968 se stal jedním z nejvýraznějších mezníků československých dějin. V lednu se do čela Komunistické strany Československa postavil Alexander Dubček a začal uskutečňovat reformní politiku, která vešla do dějin jako Pražské jaro. Jeho program „socialismu s lidskou tvář“ přinášel omezení cenzury, svobodu slova, hospodářské reformy a naději na demokratizaci společnosti. Po dvaceti letech nesvobody lidé znovu pocítili víru ve svobodu a demokracii. Ulice zaplnily debaty, noviny otiskovaly články dříve zakázaných autorů, studenti a intelektuálové mluvili o budoucnosti bez strachu.

Jedním z vyvrcholení mělo být konání 14. sjezdu KSČ plánovaného na 9. září 1968. Poštovní správa připravila ke sjezdu zvláštní emisi poštovních známek. V létě 1968 byly vytištěny dvě hodnoty: 30 h a 60 h. Na hodnotě 30 h se objevuje motiv stylizovaných šípek v kruhu, vyjadřujících pohyb, rozvoj a dynamiku společnosti. Hodnota 60 h zobrazuje kytici květů, symbolizující naději, obnovu a život. Tyto moderní a pozitivní motivy odrážely optimismus a očekávání Pražského jara – působily civilně a nadčasově, nikoli jako stranická propaganda.

Dramatický zvrat nastal v noci z 20. na 21. srpna 1968. Do země vtrhlo půl milionu vojáků pěti států Varšavské smlouvy vedených Sovětským svazem. Okupace byla brutálním porušením mezinárodního práva a znásilněním suverenity Československa. Místo očekávaného sjezdu a vydání pamětní známky nastoupila cenzura, násilí a strach. Reformní vedení bylo odvečeno do Moskvy a donuceno podepsat kapitulaci.

Přepážkové listy již vytištěných známek zůstaly v tiskárně a nikdy nebyly vydány. Většina nákladu byla později zničena, dochovalo se jen několik exemplářů. Tyto nevydané známky se staly symbolem okamžiku, kdy byla československá svoboda rozdroena sovětskými tanky a komunistickou diktaturou.

Následovala éra normalizace – dvacet let politických čistek, zákazů a každodenního útlaku. Tisíce lidí byly vyhozeny z práce a škol, spisovatelé a umělci umlčeni, média podřízena tvrdé cenzuře. Československo se stalo zemí dvojího života – navenek loajalita, uvnitř mlčenlivý odpor. Pošta, která v roce 1968 mohla symbolizovat naději, se opět stala pouhým nástrojem režimu.

Okupace 1968 - Václavské náměstí

Okupace 1968 - prolomení barikád v Praze u Českého rozhlasu na Vinohradské třídě

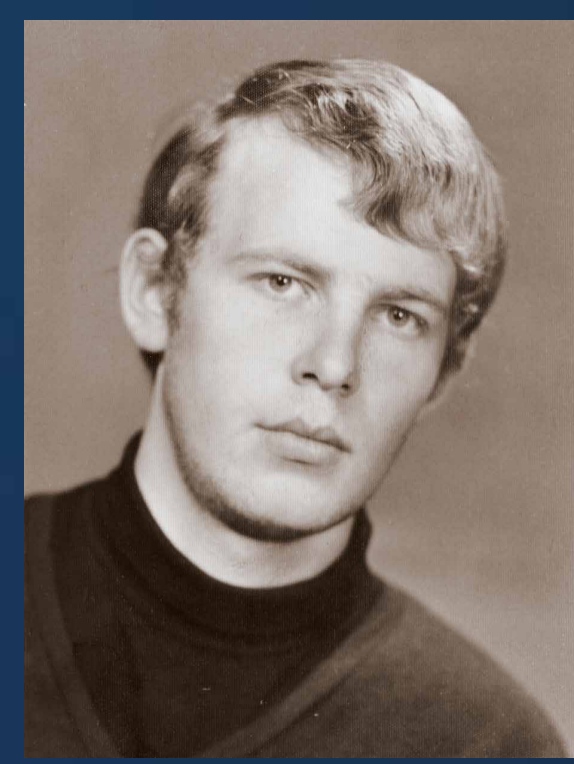
Palach a Zajíc – živé pochodně svobody

Nejvýraznějším symbolem odporu se stal čin Jana Palacha. Student filozofické fakulty UK se v lednu 1969 upálil na Václavském náměstí, aby probudil národ z letargie a postavil se proti sovětské okupaci a kolaborantské politice.

O měsíc později následoval jeho příkladu Jan Zajíc. Oba se stali mučedníky svobody, jejichž jména však byla komunistickou mocí systematicky vymazávána z učebnic, médií i veřejného prostoru. Každoroční pietní akty byly potlačovány policií, lidé byli sledováni a perzekvováni jen za to, že položili květinu.

Jan Palach
* 11. 8. 1948, Praha
† 19. 1. 1969, Praha

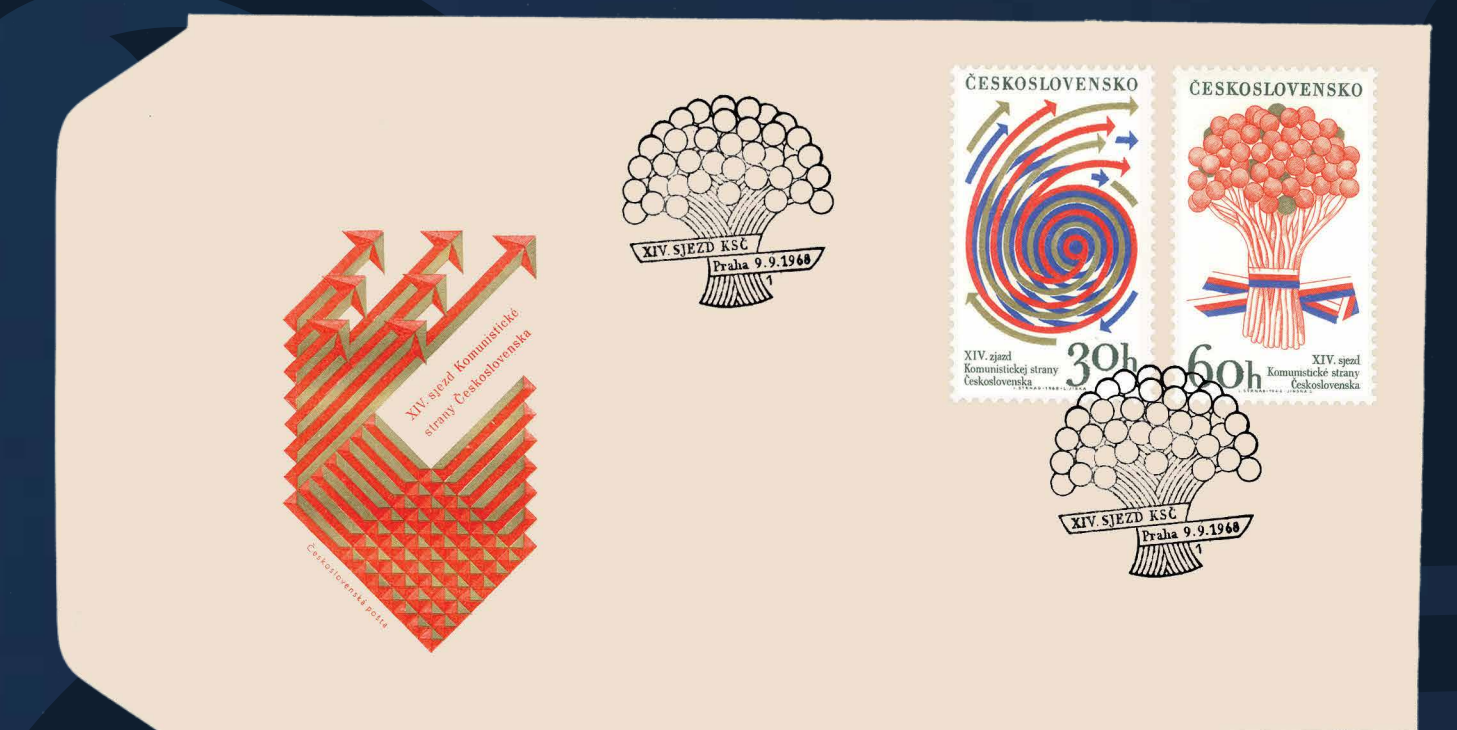

Jan Zajíc
* 3. 7. 1950, Vítkov
† 25. 2. 1969, Praha

Nevydané známky 14. sjezdu KSČ se tak ocitají ve stejné linii jako Palach a Zajíc – umlčené, zakázané, vytlačené do zapomnění. Jsou papírovým svědectvím stejného násilí a lži, které komunistický režim uplatňoval na celou společnost.

Mimořádný sjezd Komunistické strany Československa konaný 22. srpna 1968 ve velké jídelně podniku ČKD v Praze-Vysočanech

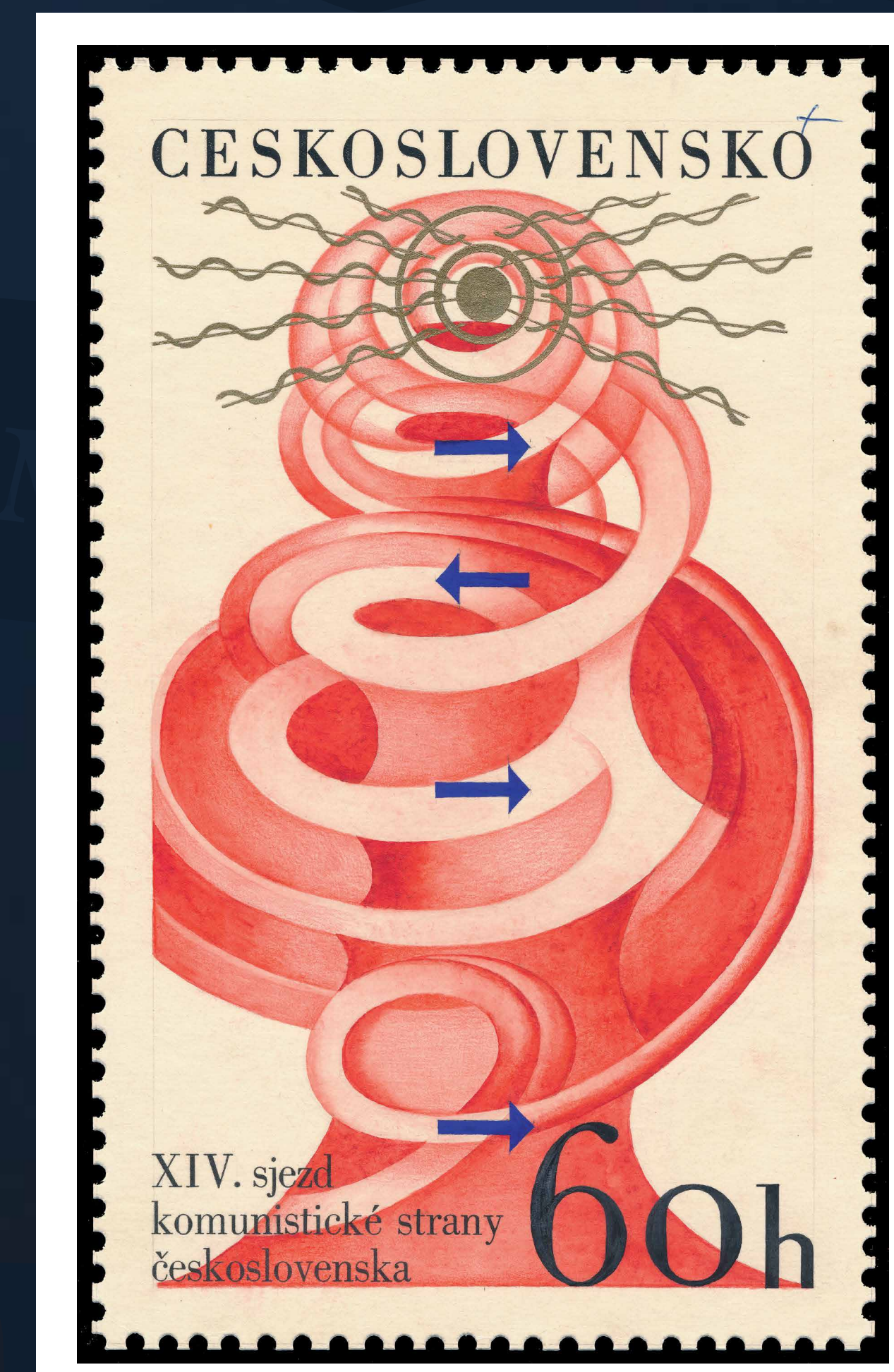
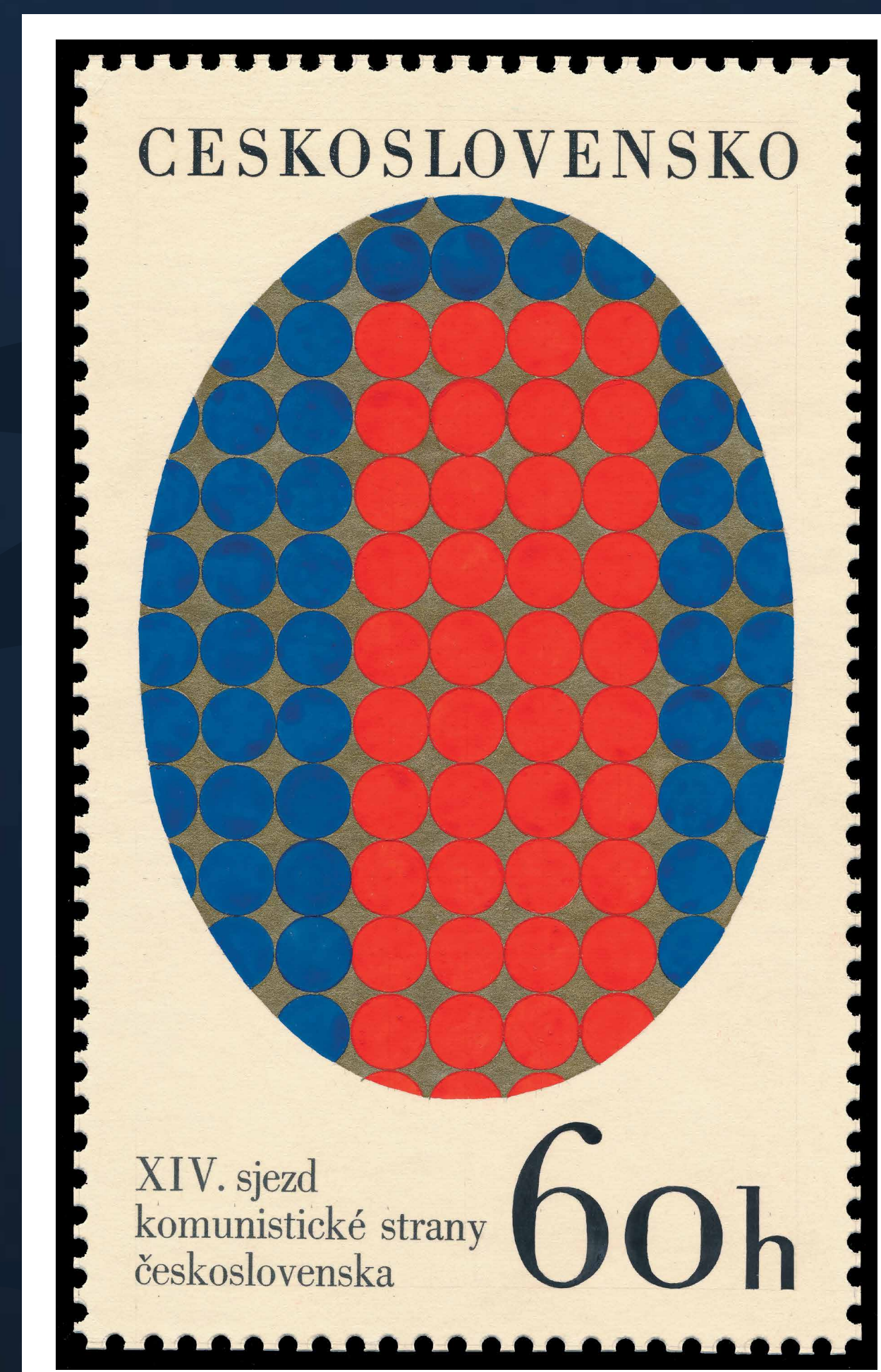
Rekonstrukce obálky prvního dne

Nevydané známky 30h připravené ke 14. sjezdu KSČ (autor návrhu Ivan Strnad, rytec Ladislav Jirka)

Nevydané známky 60h připravené ke 14. sjezdu KSČ (autor návrhu Ivan Strnad, rytec Jindra Schmidt)

Nepřijatá návrhy (Ivan Strnad)
ze sbírek Poštovního muzea Praha

Znovuzrození paměti po roce 1989

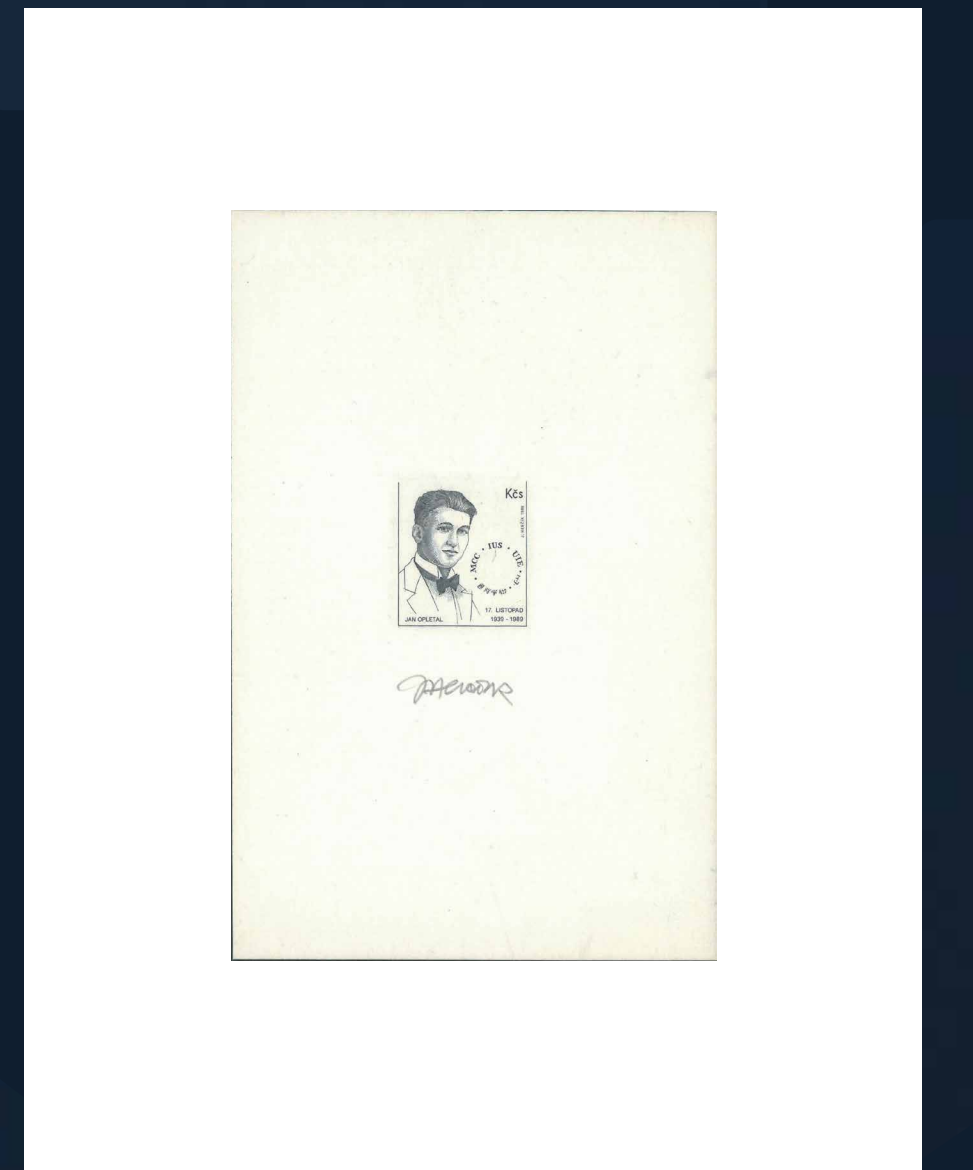
Teprve po pádu komunistického režimu a sametové revoluci, která začala 17. listopadu 1989 v den padesátého výročí zavraždění Jana Opletala nacisty, se Československo mohlo svobodně vrátit k připomínce svých hrdinů. V lednu 1991 vyšla v Československu první svobodná poštovní známka s portrétem Jana Palacha – oficiální pocta jeho oběti a jasný odkaz na odpor proti sovětské okupaci.

V roce 2019, k padesátému výročí jejich činů, vydala Česká pošta dvojici známek s portréty Jana Palacha a Jana Zajíce. To, co bylo po dvě desetiletí tabuizováno a potlačováno, bylo konečně svobodně připomenuto a uctěno.

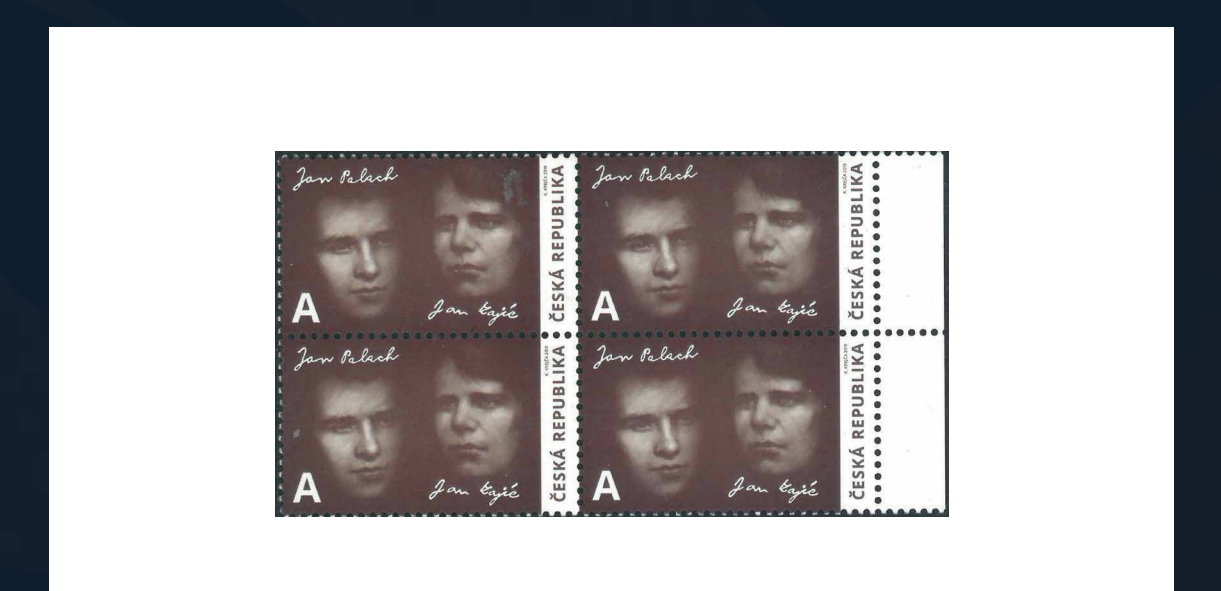
Filatelistický příběh tak vytváří jasnou osu: nevydaná známka 14. sjezdu (umlčená okupací), Palachova a Zajícova oběť umlčená normalizací, a nakonec svobodné emisní připomínky po roce 1989. Každý z těchto malých papírových artefaktů nese jedno poselství – že pravdu a svobodu lze na čas potlačit, ale nikdy umlčet.

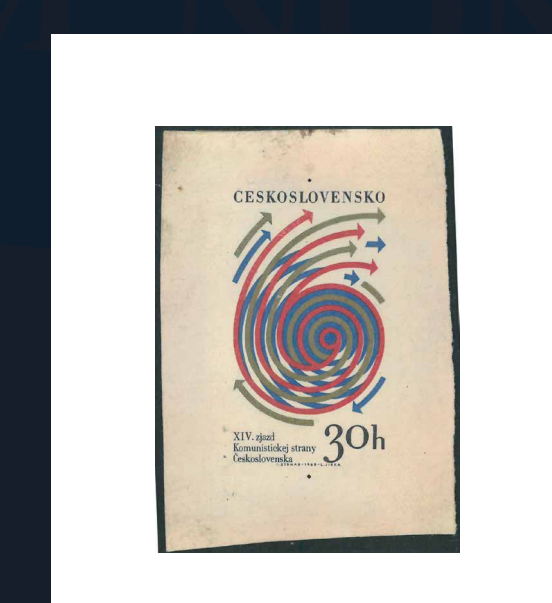
Jan Opletal
* 1. 1. 1915, Lhota nad Moravou
† 11. 11. 1939, Praha

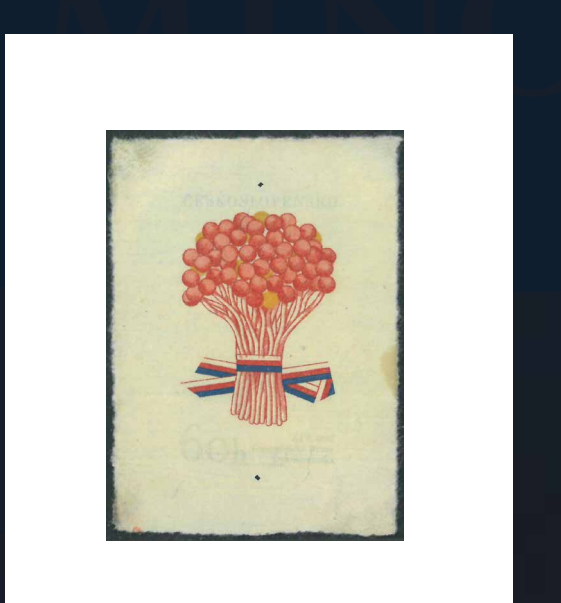
Otisk rytiny pro černou barvu
zn. č. 2916 - Jan Opletal

Česká republika
zn. č. 1035 - Jan Palach a Jan Zajíc

Soutisk původních
rytin

Soutisk původních
rytin